

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA**

Evidenčné číslo:

**Závislosť ekonomiky Slovenskej republiky na trhu
Ukrajiny a Ruskej federácie**

Bakalárska práca

2023

Matúš Galovič

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁZOV FAKULTY

**Závislosť ekonomiky Slovenskej republiky na trhu
Ukrajiny a Ruskej federácie**

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné podnikanie

Študijný odbor: Ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného obchodu

Vedúci záverečnej práce: Ing. Ján Hrinko

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som predloženú bakalársku prácu vypracoval samostatne s využitím literatúry, ktorú uvádzam.

Dátum:

.....

(podpis študenta)

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcel poďakovať svojmu vedúcemu práce Ing. Jánovi Hrinkovi za jeho profesionálny ústretový prístup, hodnotné rady a postrehy.

ABSTRAKT

GALOVÍČ, Matúš: *Závislosť ekonomiky SR na trhu Ukrajiny a Ruskej federácie*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra medzinárodného obchodu. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Ján Hrinko – Bratislava: OF EU, 2023, 62s.

Záverečná práca je vypracovaná na tému Závislosť ekonomiky Slovenskej republiky na trhu Ukrajiny a Ruskej federácie. Jej cieľom je analyzovať bilaterálny obchod SR s Ruskou federáciou a SR s Ukrajinou, kvantifikovať intenzitu a závislosť vzájomného obchodu a následne preskúmať možné perspektívy pre budúcnosť zahraničnoobchodných vzťahov Slovenskej republiky po zmenách v dôsledku vojny na Ukrajine. Práca je rozdelená do piatich kapitol. Obsahuje 15 grafov a 4 tabuľky. Prvá kapitola vymedzuje teoretické východiská riešenej problematiky. V úvode tejto kapitoly sme sa venovali fungovaniu svetového hospodárstva, konceptu globalizácie, liberalizácie a vzorom správania obchodných subjektov so snahou načrtnúť základy pre správne uchopenie témy. Ďalej sa zameriava na charakteristiku ekonomiky Slovenskej republiky, Ruskej federácie a Ukrajiny, ich postavenie v medzinárodnom obchode a vzťahy s Európskou úniou. Ďalšie dve kapitoly predkladajú formuláciu cieľa záverečnej práce a použitú metodiku získania a spracovania analyzovaných javov. Štvrtá kapitola je venovaná hĺbkovej analýze vzájomného obchodu Slovenska s Ruskom a Slovenska s Ukrajinou. V závere tejto kapitoly sa rozoberajú dôsledky vojny na Ukrajine a ich vplyv na budúce vzťahy krajín. Posledná kapitola s názvom Diskusia slúži na sumarizáciu výsledkov práce a formuluje záverečné zhodnotenie aktuálnej situácie a predikciu budúcich scenárov.

Kľúčové slová: Slovenská republika, Ruská federácia, Ukrajina, bilaterálne vzťahy, komodity, energonosiče

ABSTRACT

GALOVIČ, Matúš: *Dependence of the Slovak economy on the market of Ukraine and the Russian Federation*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of Commerce; Department of International Trade. – Head of the thesis: Ing. Ján Hrinko – Bratislava: OF EU, 2023, 62 s.

The thesis is prepared on the topic Dependence of the economy of the Slovak Republic on the market of Ukraine and the Russian Federation. Its goal is to analyze the bilateral trade of the Slovak Republic with the Russian Federation and the Slovak Republic with Ukraine, to quantify the intensity and dependence of mutual trade, and then to examine possible perspectives for the future of foreign trade relations of the Slovak Republic after the changes due to the war in Ukraine. The work is divided into five chapters. It contains 15 graphs and 4 tables. The first chapter defines the theoretical starting points of the discussed problem. In the beginning of this chapter, we focused on the functioning of the world economy, the concept of globalization, liberalization, and patterns of behavior of business entities with an effort to outline the foundations for a proper understanding of the topic. It also focuses on the characteristics of the economy of the Slovak Republic, the Russian Federation and Ukraine, their position in international trade and relations with the European Union.

The next two chapters present the formulation of the goal of the thesis and the used methodology for obtaining and processing the analyzed issues. The fourth chapter is devoted to a depth analysis of mutual trade between Slovakia and Russia and between Slovakia and Ukraine. At the end of this chapter we are discussing the consequences of the war in Ukraine and their impact on the future relations between the countries. The last chapter named Discussion serves to summarize the results of the work and formulates a final evaluation of the current situation and a prediction of future scenarios.

Key words: Slovak Republic, Russian Federation, Ukraine, bilateral relations, commodities, energy carriers

Obsah

Úvod.....	7
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	8
1.1 Medzinárodný obchod Slovenskej republiky.	10
1.1.1 Charakteristika ekonomiky Slovenskej republiky.....	10
1.1.2 Medzinárodné vzťahy Slovenskej republiky.....	15
1.2 Medzinárodný obchod Ruskej federácie	17
1.2.1 Charakteristika ekonomiky Ruskej federácie.....	18
1.2.2 Zmluvné vzťahy EÚ a Ruskej federácie.....	21
1.2.3 Sankcie EÚ voči Ruskej Federácii.....	23
1.3 Medzinárodný obchod Ukrajiny	24
1.3.1 Ekonomická charakteristika Ukrajiny.....	24
1.3.2 Zmluvné vzťahy EÚ a Ukrajiny.....	26
1.3.3 Asociačná dohoda medzi EÚ a Ukrajinou.....	27
2 Cieľ práce.....	29
3 Metodika práce a metódy skúmania.....	30
4 Výsledky práce.....	31
4.1 Zahraničný obchod SR s Ruskou federáciou.....	33
4.1.1 Znižovanie závislosti SR od dovozu energií z Ruskej federácie.....	37
4.1.2 Investície medzi SR a Ruskou federáciou.....	39
4.2 Zahraničný obchod SR s Ukrajinou	40
4.2.1. Spolupráca SR a Ukrajiny v oblasti energetickej bezpečnosti.....	44
4.2.2. Investície medzi SR a Ukrajinou.....	45
4.3 Dopady vojnového konfliktu na Ukrajine na formovanie budúcich medzinárodných vzťahov.....	47
5 Diskusia.....	50
Záver	53
Zoznam použitej literatúry	55

Úvod

Pre správne uchopenie problematiky je dôležité si najskôr zadať určité pojmy a tiež si vysvetliť fungovanie globálneho obchodu. V dielach *Medzinárodné podnikanie* (Baláž a kol. 2019) a *Operácie v zahraničnom obchode* (Kašťáková, Ružeková, 2014) autori približujú aktuálny stav medzinárodného obchodu, vývojové procesy, ako aj pohnútky ľudí, ktoré k dnešnej forme obchodu viedli. V krátkosti si ich spomenieme v nasledujúcich odsekoch.

Súčasný smer celosvetového hospodárstva je z veľkej časti udávaný globalizáciou, ktorá je ostatné desaťročia témou ekonomického, spoločenského, kultúrneho, politického, technologického a sociologického skúmania. Globalizácia sa vyznačuje vysokým výskytom transakcií prekračujúcich hranice nie len jednotlivých štátov, ale aj regionálnych zoskupení či kontinentov. Vplyvom globalizačných tendencií sa celosvetová ekonomika každým dňom viac vzájomne prepája a integruje. V ekonómiách sa prejav zmienností odzrkadľuje zvyšovaním celkového objemu svetového obchodu, zvyšujúcim sa prílevom priamych zahraničných investícií (PZI), rastom objemu zahraničných produkcií a nadnárodných korporácií, rastom prepojenosti finančných trhov, tvorbou integračných zoskupení a pod. S globalizačnými procesmi priamo súvisí aj liberalizácia medzinárodného obchodu, ktorá krajine môže priniesť mnohé pozitívne dopady, ako napr. kvalitnejší domáci trh z pohľadu spotrebiteľa vďaka väčšiemu konkurenčnému boju, väčšie možnosti prieniku na zahraničné trhy pre domácich výrobcov, rýchlejšiu a efektívnejšiu výmenu informácií a pod. Liberalizácia však môže byť spojená aj s negatívnymi konsekvenciami, ako sú oslabovanie postavenia národného štátu, polarizácia sociálnych vrstiev alebo pomerne ťažko kontrolovateľný transfer finančného kapitálu.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

Globalizácií môžeme pripísať najvýznamnejší vplyv na vývoj a rozvoj trhu za uplynulé storočie a zároveň ju považovať za smer určujúci determinant expanzie, ktorým sa nestala náhodne. Historické procesy vývoja spoločnosti globalizáciu naznačovali už v dobách, v ktorých ľudia postupne prichádzali na to, že svet je z hľadiska predispozícií na výrobu rôznorodý. Rozdiely sú badateľné v oblasti klímy, prírodných zdrojov a kultúry, z čoho vyplýva, že kým niektoré skupiny výrobcov v určitom odvetví zaostávali, ďalšie dokázali dominovať a naopak. Baláž a spol. v diele *Medzinárodné podnikanie* z roku 2019 pripisujú začiatky špecializácie výroby osvojovaniu si lokálnych produkčných výhod a zdokonaľovaniu sa vo výrobe určitej skupiny výrobkov, čím dochádzalo k tomu, že výrobcovia boli schopní ponúkať viac výrobkov ako sami spotrebovali, preto sa ich snažili vymieňať za iné, ktoré boli potrebné na pokrytie ostatných vlastných potrieb. Postupom času tento proces naberal na intenzite a šíril sa v priestore, čo znamená, že sa prepravoval na čoraz väčšie vzdialenosti. Prekročením národných hraníc tak už dochádzalo k medzinárodnému obchodu. Keďže miesta produkcie a miesta spotreby bývali často od seba vzdialené viac ako predtým, diaľková preprava cez hranice si tak prirodzene vypýtala viac času. Obdobia produkcie a spotreby bývali tiež mnohokrát v časovom nesúlade (najmä pri sezónnej produkcii), preto bolo nutné nájsť „medzičlánok“, ktorý dokáže na dlhšiu dobu uchovať hodnotu a zároveň prinesie väčšiu variabilitu pri výmene tovarov. Tým sa stali peniaze, ktoré v čase nadobúdali rôzne formy, až raz vykryštalizovali do podoby akú poznáme dnes. Dôsledkom týchto procesov bol vyčlenený zahraničný obchod ako jedna zo sekcií národného hospodárstva danej krajiny a zaručoval komunikáciu medzi krajinami navzájom. Formoval sa tak medzinárodný trh, ktorý prirodzene aj spolu s medzinárodnou deľbou práce naberal na šírke a zapájal do obchodného diania stále viac krajín, medzi ktoré sa čoraz rozumnejšie prerozdeľovali úlohy. Podstata teórií medzinárodného obchodu úzko súvisí s teóriou medzinárodnej deľby práce. Medzinárodná deľba práce spočíva v špecializácii jednotlivých krajín na vyrábanie určitého typu produktu alebo poskytovanie služby a ich následnej medzištátnej výmene za účelom spotreby. Základy rozumného prerozdelenia úloh na trhu postavili už predstavitelia klasickej politickej ekonómie. Škótsky ekonóm a filozof Adam Smith v roku 1776 koncipoval teóriu absolútnych nákladov, podľa ktorej by sa krajina mala zacieliť na výrobu tých tovarov, ktoré dokáže vyrábať lacnejšie (za použitia menšieho množstva práce) ako ostatné krajiny. Skráteno – krajina má vyrábať produkty, ktoré vyrába najlepšie. Smithove myšlienky obohatil o niekoľko rokov neskôr David Ricardo, ktorý sa

zaoberal aj situáciou, v ktorej daná krajina nie je schopná vyrábať žiaden produkt lacnejšie ako iné krajiny, teda s vynaložením menšieho množstva práce ako iné krajiny. Ricardova teória komparatívnych výhod z roku 1817 hovorí o tom, že „*krajina sa bude špecializovať na výrobu a vývoz tých tovarov, pri výrobe ktorých dosahuje nižšie komparatívne náklady ako partnerská krajina a bude dovážať tie tovary, vo výrobe ktorých majú iné krajiny nižšie komparatívne náklady. Každá krajina sa bude špecializovať na výrobu a export tovaru, ktorý dokáže vyrobiť za komparatívne (alebo aj absolútne) nižšie náklady, a bude dovážať ten tovar, pri výrobe ktorého dosahujú iné krajiny nižšie komparatívne (prípadne aj absolútne) náklady. Tento tovar bude teda dovážať lacnejšie, ako keby ho sama vyrábala.*“ (Baláž, 2019).

S osvojením si týchto myšlienok je cieľom štátnych politík prostredníctvom medzinárodnej deľby práce vytvoriť efektívnu alokačnú sústavu v rámci celosvetovej ekonomiky, čím postaví základy pre ideálne formovanie celej sústavy medzinárodného obchodu a vzájomných ekonomických vzťahov. Zintenzívňovaním procesov globalizácie bola vynútená väčšia liberalizácia trhov, ktorá s celým dianím úzko súvisí. Jej cieľom bolo čo najefektívnejšie exportovať a importovať tovar, čím sa nielenže obeh tovaru zrýchlil, ale tiež sa výrazne zlepšilo uplatňovanie komparatívnych výhod, vďaka čomu sa vytvárala príležitosť pre čoraz viac výrobcov. Export a import zohrávajú v hospodárstve krajín nespochybniteľnú rolu. Export pre krajinu znamená rast medzinárodnej konkurencieschopnosti, získavanie zdrojov pre investície a vedecko-technický rozvoj, viac pracovných pozícií a tiež viac prostriedkov pre verejné výdavky. Import je pre krajinu dôležitý kvôli dodávkam materiálu, potravín, technológií a strojov. Sú sebestačnejšie krajiny, pre ktoré je výhodnejší ako domáca výroba kvôli nižším cenám práce - teda kvôli väčším úsporám, no sú krajiny, ktoré sú na importe existenčne závislé, pretože niektoré produkty vyrábať nedokážu. Zapojenie sa do medzinárodnej výmeny je prirodzene intenzívnejšie a obzvlášť dôležité pri ekonomicky menších krajinách, ktorých rozsah produkcie je ich veľkosťou limitovaný. Tieto krajiny sú preto tlačené do vyššej produkčnej špecializácie a intenzívnejšieho medzinárodného obchodovania, čím sú schopné kompenzovať svoju nižšiu hospodársku silu alebo prípadný nedostatok výrobných faktorov. Slovenská republika je príkladom takejto menšej ekonomiky, ktorá je silno orientovaná na medzinárodný obchod.

1.1 Medzinárodný obchod Slovenskej republiky

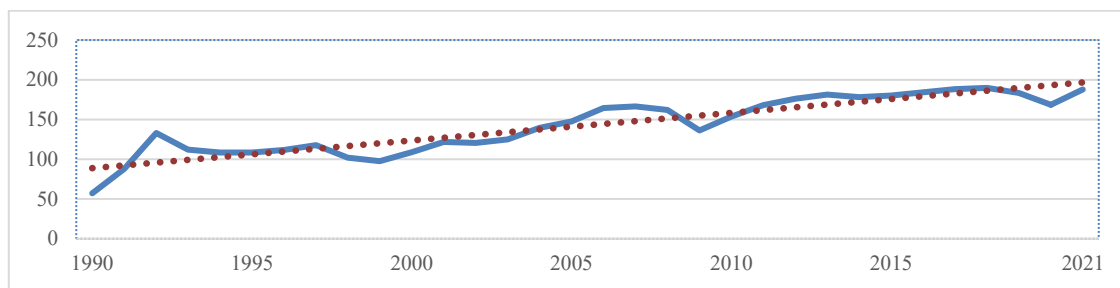
Slovenská republika vznikla 1.1.1993, čím sa radí medzi najmladšie európske krajiny. Lloyds Bank opisuje Slovensko ako krajinu so silnou priemyselnou tradíciou, daňovými stimulmi, lacnou a kvalifikovanou pracovnou silou, rýchlo sa rozvíjajúcou infraštruktúrou, ktorá je posilnená aj prílevom eurofondov a pomalším, no konzistentným rastom. Lloyds Bank na základe týchto faktorov považuje Slovensko za vhodnú obchodnú základňu. Neopomenuteľnou výhodou pre zahraničný obchod našej krajiny je tiež strategická geografická poloha v strednej Európe. Ako malá, výrazne otvorená ekonomika s obmedzeným rozsahom domáceho trhu je Slovenská republika odkázaná na budovanie medzinárodných obchodných vzťahov. Slovenská ekonomika nepatrí medzi všestranné, sebestačné ekonomiky, ale práve naopak, je zameraná prevažne jednostranne, a tým pádom je závislá od medzinárodnej výmeny.

1.1.1. Ekonomická charakteristika Slovenskej republiky

Jednoznačne najdominantnejšiu pozíciu zastáva priemyselný sektor. Krajina predstavuje platformu reexportu pre európsky automobilový priemysel, ktorého podiel na celkovom exporte krajiny v roku 2020 bol na úrovni 28 %. Export kvalitných výrobkov slovenského priemyslu je zásadným determinantom konkurencieschopnosti nášho hospodárstva. To ako sa bude dariť našim výrobkom na medzinárodných trhoch ukáže, či sa naše hospodárstvo bude vyvíjať správnym smerom alebo nie. Ďalším vyvázaným tovarom sú diely motorových vozidiel 5,7 %, televízne prijímače 5,0 %, linkové telefóny 4,9 %... Na druhej strane v dovoze vedú diely a príslušenstvo motorových vozidiel 13,3 %, linkové telefóny 5,7 %, motorové vozidlá 2,6 % a lieky 2,2 %...(Lloyds Bank, 2022).

Situácia ekonomiky Slovenskej republiky je silno ovplyvňovaná situáciou na trhu okolitých štátov a štátov Európskej únie, čo je typickou črtou aj iných menších otvorených ekonomík. Svojím pomerom zahraničných transakcií k HDP patrí v celosvetovom rebríčku obchodnej otvorenosti k najotvorenejším krajinám, pričom podľa najnovšie dostupných dát z World Bank bol index otvorenosti krajiny v roku 2021 na úrovni 188 %, čo znamená, že pomer exportu a importu Slovenska k slovenskému HDP bol 188 %. Na grafe 1 môžeme pozorovať stúpavú tendenciu vývoja otvorenosti Slovenskej republiky naprieč rokmi 1990-2021, s tým, že od roku 2010 má tento index hodnotu minimálne 150 % a vyššiu.

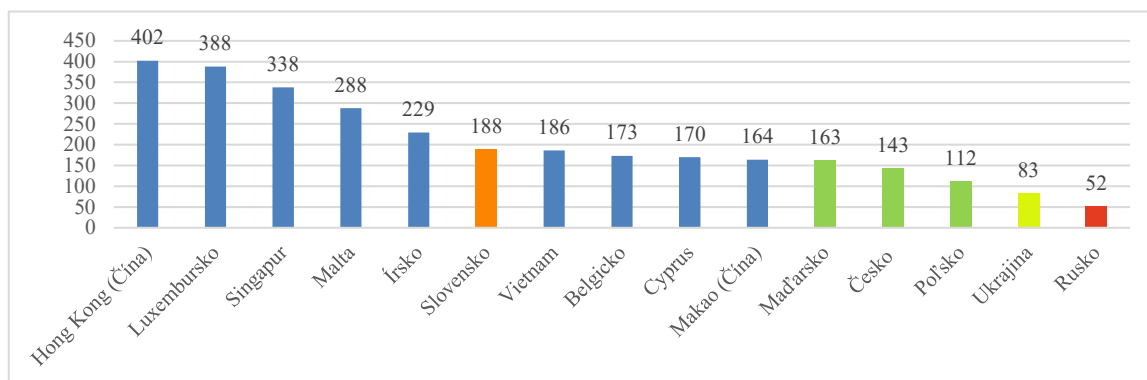
Graf 1: Vývoj otvorenosti ekonomiky SR (%)

Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov z World Bank. 2022.

Na grafe 2 vidíme poradie 10 najotvorenejších ekonomík sveta za rok 2021, pričom Slovensko sa umiestnilo na 6.mieste. Na grafe 2 tiež vidíme, že spomedzi krajín V4 má Slovenská republika pomer exportu a importu k HDP najväčší. Oproti Ruskej federácii a Ukrajine je tento pomer viac než dvojnásobný.

Graf 2: Rebríček 10 najotvorenejších ekonomík + Rusko, Ukrajina a krajiny V4
(pomer zahraničného obchodu k HDP v %)

Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov z World Bank. 2022.

Vzhľadom na vysokú závislosť od výmeny tovaru, malý domáci trh a nedostatok nerastných surovín môžeme usúdiť, že Slovensko má veľkú predispozíciu k podpore zahraničnoobchodnej politiky, stimulovaniu zahraničných investícií a rastu exportnej výkonnosti.

Čo sa týka stimulovania investícií zo zahraničia, Slovensko vynakladá veľké úsilie na to, aby pre svet bolo čo najatraktívnejšie a jeho šanca na získanie investorov bola čo najvyššia. Zahraničné investície sú pre ekonomický rast, konkurencieschopnosť a vedecko-technické inovácie kľúčové a v súčasnosti majú nezastupiteľnú funkciu. V zahraničných

investíciách rozoznávame dve formy investovania, pričom obidve majú pre ekonomiku svoj význam. Prvou formou sú portfóliové investície, ktoré nie sú postavené na dlhodobom záujme o podnik. Investorov zámer nie je podieľať sa na riadení firmy, práve naopak. Jeho cieľom je krátkodobo vložiť svoj kapitál čo najefektívnejšie, s vidinou rýchleho výnosu. Omnoho podstatnejšou formou investícií sú pre Slovenskú republiku priame zahraničné investície (PZI), ktoré sú založené na dlhodobom vzťahu investora a podniku. P. Baláž a spol. *„odkazuje na definíciu MMF (Medzinárodný menový fond), ktorá priame zahraničné investície definuje ako kategóriu medzinárodných investícií, ktorá vyjadruje zámer subjektu, ktorý je rezidentom jednej ekonomiky (priamy investor), získať trvalý podiel v podniku so sídlom v inej ekonomike (podnik priamej investície).“* Iní významní autori len v jednoduchosti vystihli podstatu, kde *„definujú PZI, ako situáciu, kedy spoločnosť z jednej krajiny vlastní spoločnosť v inej krajine. (Feenstra, R. a Taylor, A., 2012).“* Podľa D. Šíbla a kol. (2002) však *„PZI nie sú len pohybom finančných prostriedkov, ale aj presunom manažmentu, skúseností, obchodného tajomstva, technológií, práv na používanie značky, know-how, marketingových stratégií a pod.“* Pre našu krajinu z pohľadu hostiteľa PZI majú obrovský význam v podobe prílevu dlhodobého kapitálu, manažérskych znalostí, nových technológií a vytvárania pracovných miest. Veľké transnacionálne korporácie (TNK) svojím exportom z hostiteľskej krajiny do zahraničia vedú vydláždiť cestu na zahraničné trhy aj pre domáce firmy. Ďalším prínosom PZI je tzv. „crowding in“ efekt, pri ktorom dochádza k vybudovaniu siete domácich firiem, ktoré sa stanú dodávateľmi investičnej firmy. Dokonalým príkladom je automobilový priemysel, v ktorom zahraničné firmy zapájajú čoraz viac domácich dodávateľov. Zahraničné investorské firmy tiež prispievajú k pozitívnej reštrukturalizácii sektorov, v ktorých pôsobia a ich inovačnými technológiami, šetrnejšími k životnému prostrediu dochádza k privlastneniu si týchto technológií domácimi firmami.

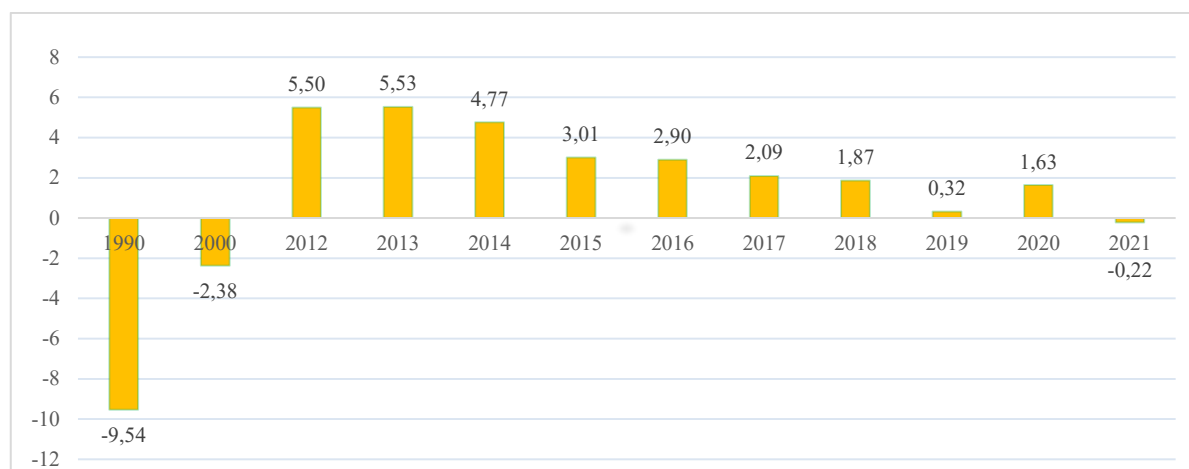
Pre zahraničných investorov je Slovenská republika atraktívna a to hneď z viacerých dôvodov. Je ekonomicky stabilná, no tiež aj pomerne politicky stabilná, čo sa týka politiky k investičným činnostiam, preto v investorských spoločnostiach panuje pokoj. Atraktivita našej krajiny napomáha aj výhodná geografická poloha v strednej Európe a etablovaná mena EURO, z ktorej vyplývajú nízke transakčné náklady. V neposlednom rade sú to tiež členstvá v organizáciách, ktoré napomáhajú voľnému zahraničnému obchodu, prítomnosť pomerne lacnej vysokokvalifikovanej sily a veľký výber priemyselných zón, stavebných pozemkov a kancelárií na predaj alebo prenájom. Treba však spomenúť aj negatíva Slovenskej

republiky ako hostiteľa investícií, ktorými sú menej rozvinutá infraštruktúra, vysoká miera korupcie, vysoké daňové zaťaženie firiem alebo slabá vymožitelnosť práva.

Keďže slovenská ekonomika je vysoko otvorená, dosahuje vyššiu mieru exportnej výkonnosti, pričom za rok 2021 dosiahla až 93,8 % (World Bank, 2023). To znamená, že slovenský export tvoril 93,8 % z celkového HDP krajiny. Ružeková, Zábojník a spol. v diele Krehká realita slovenského exportu z roku 2021 hodnotia jav dlhodobej exportnej výkonnosti pozitívne, pretože slovenská konkurencieschopnosť je vyššia, a teda po tovaroch našej ekonomiky existuje na zahraničnom trhu vysoký dopyt, avšak vyššie spomínaní tvorcovia článku sa pozreli aj na negatívne stránky vysokej úrovne exportnej výkonnosti. Tvrdia, že na to, aby bola ekonomika konkurencieschopná, nemusí to nutne byť prostredníctvom zvyšovania exportnej výkonnosti. Vidíme to na príklade silných ekonomík, napr. na ekonomike Spojených štátov amerických, ktorých exportná výkonnosť je vo výške 12,2 % alebo ekonomike Nemecka s podielom exportu 47,4 % na celkovom HDP krajiny. Spomínané Nemecko má pomerne nízku hodnotu indexu, no napriek tomu patria v oblasti konkurencieschopnosti medzi svetových lídrov. Ich ekonomiky sú totiž ťahané vysokým dopytom veľkého domáceho trhu. Slovensko, s piatimi miliónmi obyvateľov, si však na malom spotrebiteľskom trhu nevystačí a tak využíva svoju vysokú produkčnú schopnosť za hranicami, čím dosahuje dlhodobo vysokú exportnú výkonnosť presahujúcu 90 %. To znamená, že ekonomika SR je od exportu existenčne závislá, rovnako ako napríklad ekonomiky Dánska, Fínska, Chorvátska, Írska alebo Slovinska, ktoré sú tiež krajinami s počtom obyvateľstva cca 5 miliónov a menej. Negatívum, na ktoré týmto autori poukazujú, spočíva v tom, že tieto štáty sú málo sebestačné, čím sa vystavujú veľkému riziku v časoch nepriaznivej ekonomickej situácie, recesie, krízy a pod.

Ako môžeme vidieť na grafe 3, Slovensko má už dlhé roky aktívnu obchodnú bilanciu, aj keď v posledných rokoch klesala a podľa World Bank v roku 2020 predstavovala len 1,6 % HDP, následne po dlhej dobe bola v roku 2021 záporná s hodnotou -0,2 %.

Graf 3: Saldo obchodnej bilancie Slovenska v pomere k HDP % od roku 1990 po rok 2021

Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov z World Bank. 2022.

V článku publikovanom v roku 2021 doc. Ing. Viera Ružeková, PhD. - doc. Ing. Stanislav Zábojník, PhD. a spol. si pri analýze slovenského zahraničného obchodu od vzniku SR až po začiatok milénia všimli vysoké pasívne saldo obchodnej bilancie, ktoré bolo spôsobené značne menším exportom oproti zvyšujúcemu sa objemu importu. Na prvý pohľad sa tento jav môže zdať negatívny, no na druhý, po bližšej analýze komoditnej štruktúry dovozu je evidentné, že táto skutočnosť bola spôsobená prílevom zahraničných investícií a nákupom nových strojov, strojových zariadení a vyspelých technológií, ktoré následne naštartovali novú produkciu, čo sa neskôr ukázalo v zvýšení slovenského exportu.

Autori ďalej spomínajú priebeh vstupu slovenského zahraničného obchodu do štruktúr EÚ. V roku 2004 bol vypracovaný ucelený systém podpory exportu našej ekonomiky. Účinná proexportná politika predstavovala cestu pre ekonomický rast, zvyšovanie konkurencieschopnosti a exportnej výkonnosti, pričom zahraničný obchod bol v tomto procese veľmi významný. Od roku 2005 dosiahla dynamika slovenského exportu najväčšie tempo rastu, ktoré pretrvávalo až do vypuknutia svetovej finančnej krízy v roku 2008 a následnej globálnej ekonomickej recesie do roku 2009. Obrovský rozmach slovenského exportu bol bohužiaľ svetovou hospodárskou krízou v roku 2008 - 2009 zastavený a objem nášho zahraničného obchodu sa medziročne prepadol o približne 18 %. Zotavenie prišlo v roku 2010 a dynamika exportu začala opäť narastať. Od roku 2015 sa však aj napriek naďalej pretrvávajúcej aktívnej obchodnej bilancii tempo rastu exportu začalo spomaľovať, spolu s ktorým klesalo aj saldo obchodnej bilancie. Saldo medzi rokmi

2016 až 2019 kleslo až o 68 %, z úrovne 3 367 mil. EUR na 1 063 mil. EUR. Kým dlhodobý rastúci trend exportnej výkonnosti SR do roku 2018 rástol, odvtedy tiež postupne klesá. V súčasnosti však dominujú nášmu exportu priame zahraničné investície (PZI). Ich dopad na slovenskú ekonomiku bol a naďalej je markantný a možno ho hodnotiť pozitívne, uvádzajú autori.

V roku 2020 dosiahlo aktívne saldo zahraničného obchodu SR pomerne vysokú hodnotu 2 714,5 mil. EUR, čo by v porovnaní s výškou aktívneho obchodného salda z roku 2019 (1 063 mil. EUR) mohlo indikovať pozitívny výsledok, vystupujú tu však aj iné faktory. Medziročný rast salda nie je dôsledkom zvýšeného slovenského vývozu, ale výrazne zníženého dovozu spôsobeného recesiou svetovej ekonomiky v spojitosti s pandémiou COVID-19. V číselnom vyjadrení – v medziročnom porovnaní 2020/2019 vývoz klesol o 6,1 %, dovoz však klesol až o 8,3 %.

1.1.2. Medzinárodné zmluvné vzťahy Slovenskej republiky

Slovenská republika udržiava diplomatické vzťahy s približne 173 krajinami a je členom viacerých medzinárodných organizácií, zahŕňajúc: EÚ, NATO, WTO, OECD, EHP, MMF, UN, CEFTA, Schengen, Interpol, IBRD/ World Bank, EBRD a pod.

Od roku 2004 je Slovensko členom Európskej únie, po tom ako väčšina voličov, ktorí sa zúčastnili referenda, hlasovala za vstup krajiny do Európskej únie, avšak história vstupu siaha až do čias Československa – do 90-tych rokov minulého storočia, kde Slovensko prvýkrát prejavilo záujem o vstup do európskych štruktúr. V roku 1991 sa Československá federatívna republika dohodla na podpise Asociačnej dohody, ktorú môžeme nazvať aj ako dohodu o pridružení. Integračný proces bol narušený zánikom Československého štátu a následným rozdelením na dve nezávislé republiky. Dôsledkom toho Asociačná dohoda = dohoda o pridružení k Európskej únii podpísaná nebola, podpísala ju až samostatná Slovenská republika v Luxemburgu 4. októbra 1993, ktorú ratifikoval Európsky parlament 27. októbra 1993 a Národná rada (NR) SR 15. decembra 1993. Dohoda nadobudla platnosť 1. februára 1995 po ratifikácii členských štátov EÚ. Neskôr v roku 1995 na summite v Cannes odovzdal vtedajší slovenský premiér Vladimír Mečiar oficiálnu žiadosť o vstup Slovenska do EÚ francúzskemu prezidentovi Jacquesovi Chiracovi. Následne bola vláde Slovenskej republiky v novembri 1995 poskytnutá tzv. Biela kniha, ktorá obsahovala

kritériá, ktoré je potrebné splniť pre integráciu našej krajiny do vnútorného trhu Európskej únie. Za účelom splnenia požiadaviek Bielej knihy sa vytvorilo 23 gestorských skupín, zodpovedných za implementáciu legislatívy Európskej únie do slovenského právneho poriadku. Vývoj prípravy krajín bol pravidelne sledovaný a hodnotený Európskou komisiou. Naša krajina mala pred sebou dlhú a náročnú cestu plnú zložitých transformačných procesov, na základe ktorých sme sa stali krajinou spĺňajúcou potrebné kritériá pre vstup. 16. - 17. mája 2003 sa na Slovensku konalo v poradí piate referendum - Referendum o vstupe Slovenska do Európskej únie. Toto referendum je pre Slovensko unikátne, pretože spomedzi ôsmich referend, ktoré sa dodnes konali, bolo jediné platné, vďaka 52,15 % zúčastnených voličov. 92,46 % voličov hlasovalo za vstup Slovenskej republiky do štruktúr EÚ a následne 1. mája 2004 sa naša krajina spolu s ďalšími 9 krajinami Leakenskej skupiny (Česká republika, Maďarsko, Slovinsko, Poľsko, Estónsko, Litva, Lotyšsko, Malta a Cyprus) stala plnoprávnym členom EÚ.

Tabuľka 1: Najdôležitejšie zmeny, ktoré vyplývajú zo vstupu do EÚ

• voľný pohyb tovaru, služieb, kapitálu, čo umožňuje zvyšovať výrobu a odbyt tovaru, rozširuje sortiment, rozvíja spoluprácu s ďalšími firmami a tie potom spoločne prenikajú na nové trhy
• prílev kapitálu, prostredníctvom ktorého sa zvyšuje nákup moderných technológií a know-how
• voľný pohyb osôb a pracovných síl, ktorý ovplyvňuje zamestnanosť - resp. nezamestnanosť
• čerpanie pomoci zo štrukturálnych fondov, dotácie z kohézneho fondu a iných

Prameň: KAŠŤÁKOVA, E. RUŽEKOVÁ, V. *Operácie v zahraničnom obchode*. 2014.

Po vstupe do Európskej únie sa zmenili nielen ekonomické a politické vzťahy s inými krajinami, ale aj celkový chod nášho zahraničného obchodu. Slovenská legislatíva nadobudla novšiu podobu, v ktorej boli uplatnené princípy spoločnej obchodnej a poľnohospodárskej politiky Európskej únie, čím došlo k expanzii voľného trhu

pre slovenských exportérov nielen do členských krajín Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP), ale aj do nečlenských, tzv. tretích krajín.

Zmeny sa prejavili aj v metódach štatistického sledovania a kontroly zahraničného obchodu, keďže EÚ pozoruje dáta a výsledky medzinárodného obchodu prostredníctvom štatistického úradu Európskej únie EUROSTAT. Krajiny EÚ ďalej používajú ešte dva systémy – INTRASTAT a EXTRASTAT. Kým INTRASTAT vykazuje dáta vnútroúnijskeho trhu (Internal Trade), EXTRASTAT monitoruje dáta z vonkajších trhov (External Trade), na ktorých členské krajiny obchodujú s tretími krajinami.

„Zrušením colných kontrol na vnútorných hraniciach EÚ zostala SR po vstupe do EÚ vonkajšia hranica Únie iba na východe republiky, a to s Ukrajinou. Ide o štyri pohraničné colné priechody: dva železničné (Čierna nad Tisou a Matovce) a dva cestné (Ubl'a a Vyšné Nemecké), ku ktorým sa pridáva šesť medzinárodných letísk (letisko Bratislava, Košice, Poprad - Tatry, Žilina, Piešťany a Sliač). Na týchto letiskách sú oprávnené pristávať alebo odlietať lietadlá zabezpečujúce letecké spojenie s tretími krajinami. Kontrola colných orgánov Slovenska pri dovoze a vývoze tovaru z tretích krajín je sústredená v najväčšej miere práve na týchto miestach vstupu a výstupu z colného územia EÚ.“

Import z tretích krajín je určený jednotnými colnými sadzbami Európskej únie, teda pre všetky členské krajiny sú sadzby rovnaké. Spoločný colný sadzobník EÚ vymedzuje 3 typy sadzieb – všeobecné, zmluvné a preferenčné. Všeobecné colné sadzby sú najvyššie, vzťahujú sa na tovary bez určenej krajiny pôvodu, alebo ak daná krajina nemá dohodnuté zmluvné alebo preferenčné sadzby. Zmluvné colné sadzby sa aplikujú len na niektoré mimoeurópske krajiny, ktoré majú členstvo vo World Trade Organization (WTO). Pre ostatné platia spravidla preferenčné colné sadzby, ktoré sú výhodnejšie.

1.2 Medzinárodný obchod Ruskej federácie

Ruská federácia je svojím územím najväčšou krajinou sveta s rozlohou presahujúcou 17 mil. km², čo je takmer dvojnásobok rozlohy USA, Kanady alebo Číny. Jej územie tvorí 22 % celkovej zalesnenej pôdy na svete, čo je zóna väčšia ako celé kontinentálne USA. Územie Ruska sa rozprestiera od strednej Európy až po Japonské more, pričom pokrýva 10 časových naprieč Euráziou. Rusko hraničí celkovo so 16 štátmi OSN a zdieľa hranice s 5 členskými krajinami NATO (Nórsko, Estónsko, Lotyšsko, Litva a Poľsko). Šiestym

susedným štátom organizácie NATO je Turecko, ktoré je na dohľad cez Čierne more a je iba 85 kilometrov cez more vzdialené od USA.

Geografická poloha a rozloha sú pre krajiny všeobecne veľmi dôležité determinanty pre politiku a postavenie vo svete. Suverénne štáty od dávnych čias pre dosiahnutie svojich cieľov využívali geopolitiku - dosahovanie politickej moci za pomoci lepšej strategickej polohy a územnej prevahy. Fakty o polohe a veľkosti Ruska sú dôležitými geopolitickými faktormi, ktoré vplyvajú na jeho domácu a zahraničnú politiku. Akékoľvek dianie v blízkosti euroázijských území Ruska môže vyvolať jeho reakciu. Rozhodnutia Ruskej federácie kvôli jej silnému vplyvu a regionálnej moci bývajú kľúčové pre regionálny ale aj celosvetový trh. Vo veľa prípadoch Rusko sleduje vlastné politické, ekonomické a bezpečnostné záujmy, ktoré sa často odlišujú od záujmov USA, Japonska, Spojeného kráľovstva a mnohých iných krajín. Pre príklad, napriek tomu, že idey Ruska a Severnej Kórey sa nezhodujú, Rusko naďalej udržiava ekonomické, politické a kultúrne vzťahy s komunistickou vládou tejto krajiny. Udržiava tiež priateľské vzťahy s Iránom, napriek jeho ambíciám s jadrovými zbraňami a anti-amerikanizmu. Ruská federácia je silný vojenský štát so značným jadrovým arzenálom. Mať početné vojnové kapacity bola pre Rusko najvyššia priorita už v minulosti, a preto ho už dlhé roky vo svete považujeme aj spolu s USA za najväčšiu vojenskú veľmoc.

1.2.1 Charakteristika ekonomiky Ruskej federácie

V 21. storočí sa Rusko stalo aj jedným z najväčších svetových dodávateľov energie. Na svojom území má obrovské zásoby zemného plynu a ropy, ktoré by mohli byť k dispozícii na prieskum a ťažbu o 10 alebo 15 rokov, ak to bude potrebné. Okrem toho sa nachádza neďaleko arktických zásob ropy, plynu a veľkého nepreskúmaného zdroja uhlíkovodíkov, pričom niekoľko krajín vedie spor o tom, komu tieto zásoby majú patriť.

Rusko sa zaraďuje medzi krajiny, ktoré najviac vo svete prispievajú k skleníkovým plynom a globálnemu znečisteniu. Je si vedomé týchto skutočností a snaží sa tomu prispôbiť svoju environmentálnu politiku, avšak ropa a plyn naďalej zostávajú esenciálnou zložkou ruského hospodárstva a energetiky.

Ekonomicky je Rusko vyspelá krajina. Relatívne k svojej rozlohe síce ruská ekonomika zaostáva za ekonomikou USA, Číny, Európskej únie, Kanady a Indie a niekoľkými ďalšími krajinami, no je pred krajinami ako napríklad Južná Kórea, Mexiko a Španielsko. Ruská ekonomika by sa dala klasifikovať ako funkčná ekonomika so súkromnou aj štátnou kontrolou hlavných priemyselných odvetví. Rusko vstúpilo do 90. rokov minulého

storočia ako rozpadnutá, centralizovaná, no dezorganizovaná ekonomika, ktorá v priebehu 10 rokov prešla zložitými transformačnými procesmi. Export ropy a plynu v spojení s fiškálnou zdržanlivosťou viedli začiatkom 21. storočia k stabilnému ekonomickému rastu. Ekonomika fungovala na princípoch voľného trhu v spojení s vládou reguláciou kľúčových priemyselných odvetví a aj vďaka vysokým svetovým cenám energetických zdrojov prosperovala. Počas tohto obdobia kapitálové zisky a dane z príjmu fyzických osôb zostali nízke, aby prilákali zahraničné investície. Začiatkom roku 2010 sa Rusku podarilo dosiahnuť finančnú stabilitu a prebytok rozpočtu. Popri miernej inflácii dosahovala ruská ekonomika stabilný ročný rast 6 až 7 %. V porovnaní s koncom 90. rokov minulého storočia mzdy vzrástli v priemere o 350 % a životná úroveň rusov v tejto dekáde zažívala svoj vrchol. Technologický vývoj vo svete a klesajúce ceny ropy, no tiež ruské chyby v hospodárskej politike mali za následok spomalenie rastu a hospodársku stagnáciu koncom roka 2010. (Shirayev, 2020)

V rozmedzí rokov 2013-2019 sa ruská ekonomika vyznačuje makroekonomickou stabilitou a stagnujúcim rastom reálneho HDP v priemere cca 1 %. V roku 2020 prirodzene poklesol HDP o 3 %, zatiaľ čo svetový prepád bol -3,8 %, čo potvrdzuje jej relatívnu stabilitu. Začiatkom roka 2021, po uvoľnení opatrení v súvislosti s pandémiou zažívala ruská ekonomika výrazné naštartovanie v podobe medziročného rastu HDP +4,7 %, ktorý bol zároveň najvyšším rastom od pokrízového roku 2008. V roku 2021 v porovnaní s pandemickým rokom 2020 rástla produkcia v takmer všetkých sektoroch hospodárstva. Podľa Ruského štatistického úradu Rosstat „*Najväčší rast pridanej hodnoty vykázali: hotely a reštaurácie (24,1 %); zásobovanie vodou, likvidácia odpadových vôd, organizácia zberu a likvidácie odpadov, činnosti na odstraňovanie znečistenia (13,8 %); finančné a poisťovacie činnosti (9,2 %); veľkoobchod a maloobchod (8,1 %); informácie a komunikácia (8,1 %); doprava a skladovanie (7,8 %); poskytovanie elektriny, plynu a pary (6,1 %); stavebníctvo (5,8 %); výrobné odvetvia (4,6 %); ťažba (4,2 %).*“ (MZV SR, 2022)

Vzhľadom na HDP sa v svetovom meradle Rusko za rok 2021 umiestnilo na 11. mieste s hodnotou HDP 1,775 bil. USD (IMF). HDP na obyvateľa nadobudol hodnotu 12 198 USD. Pre porovnanie je to oproti roku 2020 o 2 050 USD viac, avšak v roku 2011 dosahoval výšku 14 306 USD. Štruktúra HDP je tvorená z 56 % službami, z 30 % priemyslom, zatiaľ čo poľnohospodárstvo zastáva iba 4-percentný podiel. Napriek tomu, že najväčší podiel na HDP tvoria služby, hnacím motorom ekonomiky Ruska je určite export ropy. (MZV SR, 2022).

Rusko je piaty najväčší spotrebiteľ ropy, s priemernou ročnou spotrebou okolo 4 % celkovej globálnej produkcie. Z hľadiska zásob patrí taktiež medzi svetovú elitu a za rok 2021 bol tretím najväčším producentom ropy po Saudskej Arábii a USA s celkovým podielom 11 % na celkovej svetovej produkcii. Majoritná časť ruských zásob ropy pochádza zo západnej Sibíri, z priestoru medzi pohorím Ural a centrálnou sibírskou plošinou a tiež z regiónu Ural-Volga, ktorý sa rozprestiera až ku Kaspickému moru. „*Údaje Centrálného dispečingu palivového a energetického komplexu uvádzajú, že v roku 2021 bola ťažba ropy na úrovni 524,05 mil. ton, medziročne +2,2 %, a export ruskej ropy v roku 2021 klesol o 3,2 %.*“ (MZV SR, 2022) Rusko aktívne spolupracuje v rámci organizácie OPEC+, pričom po vzájomnej dohode o znížení ročnej produkcie ropy klesol aj jej export. Cca 60 % ropy určenej na export vyváža Rusko do európskych OECD krajín. Jej najväčším odberateľom je Čína (20 %) – za rok 2021 priemerne 1,6 mil. barelov ropy za deň rovnomerne námornými trasami a ropovodmi. „*V reakcii na ruskú vojnu na Ukrajine uvalili Kanada, USA, Veľká Británia a Austrália embargo na dovoz ruskej ropy, čo je zhruba 13 % ruského exportu. Produkciu ropy v krajine kontrolujú najmä domáce spoločnosti ako Rosneft', Lukoil, Surgutneftgaz, Gazprom Neft' a Tatneft'.*“ (MZV SR, 2022) .

Okrem ropy sa Rusko tiež vyznačuje mohutnými zásobami zemného plynu s celkovým podielom 20 % na celkovom svetovom objeme, čím sa zároveň stáva 2. najväčším producentom a najväčším exportérom na svete. Čo sa týka spotreby plynu je Rusko druhé na svete. „*Údaje Centrálného dispečingu palivového a energetického komplexu uvádzajú, že objem produkcie plynu v Rusku v roku 2021 vzrástol o 10 % v porovnaní s rokom 2020 a dosiahol 762,3 mld. m³. Samotný Gazprom uviedol, že v roku 2021 vyprodukoval 514,8 mld. m³ plynu, čo je o 62,2 mld. m³ (13,7 %) viac ako v roku 2020. Najväčšia nezávislá plynárenská spoločnosť NOVATEK vyprodukovala v roku 2021 77,22 mld. m³ plynu. Ďalšími významnými producentmi sú Rosneft', Gazprom Neft', Lukoil, či Surgutneft'.*“ (MZV SR, 2022)

Rusko dominuje tiež v produkcii a exporte uhlia. Z hľadiska zásob je druhé na svete s podielom 15,5 % . Oproti roku 2020 v roku 2021 jeho produkcia vzrástla o 8,9 % a vyprodukovalo 438,09 mil. ton uhlia, čo je o 8,9 % viac ako v roku 2020. Export ruského uhlia predstavoval 214,368 mil. ton s medziročným rastom 5,7 % oproti pandemickému roku 2020.

1.2.2 Zmluvné vzťahy EÚ a Ruskej federácie

Ruská federácia má členstvo v rôznych medzinárodných organizáciách a združeniach ako napríklad: WTO (Svetová obchodná organizácia), IAEA (Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu), IMF (Medzinárodný menový fond), SNŠ (Spoločenstvo nezávislých štátov), SCO (Šanghajska organizácia spolupráce), BRICSEAEÚ (Eurázijská hospodárska únia), APEC (Ázijsko-tichomorská hospodárska spolupráca), G20, OPEC+, atď.

Štvrtý balík sankcií EÚ v roku 2022 zahŕňal pozastavenie záväzkov zo strany WTO k Rusku v dôsledku vojnovnej agresie na Ukrajine. Konkrétne sa jednalo o doložky najvyšších výhod pre ruské produkty a služby. Taký istý krok prijali viaceré členské štáty WTO. Členstvo v OECD bolo po vstupe do WTO pre zahraničnú politiku Ruska prioritou, avšak po anexii Krymu v roku 2014 bol prijímací proces zastavený. V dôsledku aktuálneho (2022) ruského vojnového pôsobenia na Ukrajine bola účasť Ruska v OECD ihneď pozastavená Radou OECD. (MZV SR,2022). V dôsledku sankcií bola viditeľne zvýšená aktivita Ruska v smere ku krajinám hospodárskeho zoskupenia BRICS (Brazília, India, Čína, Južná Afrika), tiež aj s krajinami OPEC+ a ďalšími 10 krajinami, ktoré exportujú ropu, za účelom určovania globálnych cien ropy.

Európska časť Ruskej federácie je obývanejšia ako ázijská časť a zároveň je považovaná za rozvinutejšiu, aj napriek snahám o ich rovnováhu. Ruská federácia priamo susedí s EÚ a pre niektoré európske štáty je hlavným dovozcom určitých nerastných surovín. Európska Únia a Rusko sú dve najväčšie mocnosti Európy a pre ich geografickú vzdialenosť a hospodársku závislosť sú ich bilaterálne vzťahy odlišné od vzťahov iných regionálnych mocností. Hranica EÚ a Ruska je zároveň z časti hranica medzi Ruskom bývalými krajinami ZSSR.

V Európe sa tiež nachádza ruská exkláva – Kaliningrad. V priebehu posledných 20 rokov sa spolupráca Ruska a EÚ vyvinula do takej podoby, že ich vzájomný obchod sa stal jedným z kľúčových. *„Právnym základom pre vzťahy medzi EÚ a Ruskom je Dohoda o partnerstve a spolupráci z roku 1997 (PCA), ktorá sa uplatňovala na obdobie 10 rokov, pričom sa dohodla jej prolongácia až do uzatvorenia novej dohody. Rokovania o nej začali v roku 2008, avšak tieto boli následne v dôsledku udalostí na Ukrajine v roku 2014 prerušené. Dohoda PCA vytvára inštitucionálny rámec pre bilaterálne vzťahy a stanovuje základné spoločné ciele v oblasti politického dialógu, obchodu, energetiky, prepravy, životného prostredia, vedy a techniky, spravodlivosti a vnútra. Vo vzťahu k obchodnej*

spolupráci je táto dohoda nepreferenčnou. Je založená na priznaní doložky najvyšších výhod (MFN), eliminácii kvantitatívnych obmedzení, legislatívnej harmonizácii, a navyše obsahuje ustanovenia o službách a investíciách, pohybe kapitálu, ochrane práv duševného vlastníctva a konkurencii.“ (MHSR, 2022) V dôsledku vojenskej agresie a nepriateľského pôsobenia Ruska na Ukrajinu boli od februára 2022 na Ruskú federáciu uplatnené početné sankcie, pod ktoré spadá pozastavenie doložiek najvyšších výhod (MFN) a prísne obmedzenia v oblasti financií a vzájomného obchodu. (MHSR, 2022)

Vzťahy EÚ a Ruska je možné klasifikovať ako nerovnomerné, keďže hlavným predmetom obchodu sú energonosiče, pričom štáty EÚ ropu a zemný plyn kupujú a Rusko predáva. Členské krajiny EÚ do Ruska naopak exportujú širokú škálu tovarov z farmaceutickej, chemickej, strojárnej a automobilovej oblasti. EÚ bola pred uvalením sankcií na Ruskú federáciu v roku 2014 jej hlavným obchodným partnerom, kým Rusko bolo tretím najvýznamnejším partnerom EÚ. V roku 2015 predstavovalo Rusko pre EÚ piateho najdôležitejšieho partnera, no pre Rusko bola EÚ najpodstatnejším obchodníkom, pričom jej import a export z členských krajín Európskej únie tvoril až 44,8%. (Daniel Bagi, 2022).

Po vojnovej agresii Ruska na Ukrajinu v roku 2014 EÚ aktívne usilovala o vybudovanie komplexnejších obchodných vzťahov s inými krajinami a zároveň prijala 5 hlavných politických zásad voči Rusku. Vďaka jednote členských štátov EÚ bolo umožnené sankcionovať Rusko, avšak každá krajina k sankciám pristupovala individuálne, čo vytváralo priestor pre ruské manipulácie. Po sankcie Európskej únie nasledovali protisankcie zo strany Ruska, čo zapríčinilo mierne ochladenie ich vzájomných vzťahov. Rusko do krajín EÚ vyváža 30 % ropy, 38 % zemného plynu, 29 % pevných palív z celkovej spotreby členských štátov. Vzhľadom na energetickú závislosť od Ruska vznikajú obavy z ruského politického nátlaku, avšak závislosť na tomto obchode je vzájomná, nakoľko je kľúčová ako pre odberateľov, tak aj pre dodávateľa z hľadiska finančného. Ruská ekonomika je výrazným spôsobom poháňaná práve ziskami z predajov ropy a zemného plynu. (Daniel Bagi, 2022) „V roku 2022 však už môžeme pozorovať prvé známky použitia tejto energetickej „zbrane“. Po uvalení sankcií zo strany EÚ na Rusko, Rusko zmenilo podmienky platieb za zemný plyn, ktoré sú podľa vzájomných zmlúv splácané v amerických dolároch alebo eurách. Po tejto zmene Rusko vyžaduje poplatky za export zemného plynu v ruských rubľoch. Po nesplnení tejto požiadavky Rusko v apríli 2022 pozastavilo dodávky plynu do Poľskej republiky a Bulharskej republiky.“ (Daniel Bagi, 2022).

1.2.3 Sankcie EÚ voči Ruskej federácii

Aktuálny konflikt na Ukrajine od roku 2022 sa stal zlomovým pre mnohé krajiny a ich vzťahy voči Rusku. Európska únia a jej lídri požadovali okamžité zastavenie ruského vojnového pôsobenia. Žiadali o bezpečné stiahnutie ozbrojených síl a tiež požadovali rešpektovanie územnej celistvosti a zvrchovanosti Ukrajiny. Keďže Rusko na výstrahy nereagovalo podľa očakávaní, bolo nutné prijať opatrenia v podobe 5 balíkov sankcií, ktorých zámer je oslabenie ruského hospodárstva, hlavne sektorov, ktoré najviac reflektujú ruskú silu v tomto konflikte. Prvý a druhý balík sankcií sa týka obmedzení pre konkrétne osoby zodpovedné za dianie na Ukrajine a odvetví financií, technológií, dopravy a energetiky. Tretím balíkom EÚ uzatvára vzdušný priestor pre ruské lietadlá a odstavuje niekoľko dôležitých bánk od medzibankovej komunikačnej spoločnosti SWIFT. Taktiež zakázala vysielanie akýchkoľvek ruských médií na území EÚ. V štvrtom a piatom balíku sankcií boli okrem iného zahrnuté zákazy exportu luxusného tovaru do Ruska a zákazy dovozu uhlia a iných komodít. (Rada EÚ 2022) *„Rada v júni 2022 prijala šiesty balík sankcií, ktorým sa okrem iného zakazuje nákup, dovoz alebo presun ropy a určitých ropných výrobkov prepravovaných po mori z Ruska do EÚ. Obmedzenia platia od 5. decembra 2022 pre ropu a od 5. februára 2023 pre ostatné rafinované ropné výrobky. Ustanovila sa dočasná výnimka pre dovoz ropy ropovodom do tých členských štátov EÚ, ktoré sú vzhľadom na svoju geografickú polohu špecificky závislé od ruských dodávok a nemajú realizovateľné alternatívne možnosti.“* (Rada EÚ 2022)

Sankcie nadväzujú na už prijaté sankcie v roku 2014 v súvislosti s anexiou Krymu a ich cieľom je obmedziť ruský prílev financií natoľko, aby neboli schopní konflikt na Ukrajine financovať. Hrozba však visí nad krajinami, ktoré sú energeticky závislé od Ruska, preto hľadajú spôsoby ako si zabezpečiť dodávky ropy a zemného plynu z alternatívnych zdrojov. Ohrozené sa tiež cítia krajiny susediace s miestom konfliktu a susedné krajiny s Ruskom. Budúcnosť vzťahov EÚ a Ruska priamoúmerne súvisí s ďalšími krokmi Ruska v smere k vojnovému konfliktu na Ukrajine.

1.3 Medzinárodný obchod Ukrajiny

Ukrajina je po Rusku vzhľadom na rozlohu 2. najväčšou krajinou Európy. Vzhľadom na svoju geografickú polohu na pobreží Čierneho mora predstavuje významné prepojenie s oblasťou Kaukazu. Pre jej históriu je charakteristické súperenie susedných krajín, pričom územie Ukrajiny bolo po väčšinu času pod nadvládou Ruska, Poľska, a iných. Vplyvom rozdielnych kultúr je spoločnosť polarizovaná tak, že kým západ krajiny viac inklinuje k spolupráci so západnými partnermi, rusky hovoriaci Ukrajinci sa zatiaľ upínajú k spolupráci s Ruskom. (ukrajina.sk, 2023) Aktuálne je hlavou štátu od roku 2019 prezident Volodymyr Oleksandrovyč Zelenskyj a post predsedu vlády zastáva Volodymyr Borysovyč Hrojsman.

1.3.1 Charakteristika ekonomiky Ukrajiny

Čo sa týka ukrajinského hospodárstva, ukrajinský HDP sa od roku 2016 zvyšuje o 2 - 3,3 % ročne (MZV SR, 2022), prirodzene s výnimkou roku 2020, ktorý bol výrazne zasiahnutý pandemiou. Jadro obchodu Ukrajiny tvorí export surovín, poľnohospodárskych výrobkov a polotovarov. V procese však sú reformy v oblasti zvýšenia produkcie hotových výrobkov a výrobkov s vysokou pridanou hodnotou. Ukrajinský poľnohospodársky a potravinársky priemysel a IT sektor zažíva obdobie rýchleho rastu a digitalizácie a zároveň možno pozorovať trend de-industrializácie, ktorý sa odráža na poklese priemyselnej výroby. Jedným z trendov ukrajinskej ekonomiky je aj postupné prepájanie trhu Ukrajiny a trhu EÚ, keďže EÚ je už dlhé roky pre Ukrajinu najdôležitejším obchodným partnerom. Rok 2021 bol pre Ukrajinu, čo sa týka výšky HDP, rekordným (HDP 200 mld. USD). Veľkú zásluhu na tom majú správne protikrízové opatrenia a stimulačné programy ukrajinskej vlády, ktoré po koronakríze úspešne znovu naštartovali ukrajinskú ekonomiku. Podnikanie Ukrajiny bolo v roku 2021 podporené prostredníctvom projektu „Dostupné pôžičky 5 - 7 - 9“ vo výške 65 mld. UAH (2 mld. EUR) a 6,5 mld. UAH (cca 209 mil. EUR) v rámci karanténnych programov. Vďaka privatizácií bol štátny rozpočet v roku 2021 navýšený o viac ako 5 mld. UAH (cca 161 mil. EUR). V tomto období bolo zároveň vytvorených 400 000 nových pracovných miest. (MZV SR, 2022) V tabuľke 2 môžeme vidieť prehľad makroekonomických ukazovateľov v priebehu rokov 2019- 2023.

Tabuľka 2: **Makroekonomické ukazovatele 2019-2023**

Ukazovateľ	2019	2020	2021	2022	2023
Rast HDP (%)	3,2	-4,8	3,2	-46,5	24,9
HDP/obyv. (USD/PPP)	13385,4	13059,2	13939,5	8060	10340
Inflácia (%)	7,9	2,7	9,4	32,3	17,1
Nezamestnanosť (%)	8,2	9,5	10,3	17,5	15,7
Export tovarov (mld. USD)	50,1	49,1	68,1	40,4	54,3
Import tovarov (mld. USD)	60,8	51,9	72,8	45,5	58,7
Saldo obchodnej bilancie (mld. USD)	-14,3	-6,8	-6,7	-6,1	-6
Priemyselná výroba (% zmena)	-0,5	-5,2	1,1	-50	30

Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov MZV SR. 2022.

Súčasná Ukrajina prežíva signifikantnú recesiú zapríčinenú ruskou vojenskou agresiou. K dátumu 1.6. 2022 majú ruské vojská pod kontrolou približne 20 % územia Ukrajiny (125 tis. km²). Negatívne vplyvy ruskej vojnovnej agresie značne zasiahli všetky sektory hospodárstva. Prognózy medzinárodných ratingových agentúr a ukrajinskej investičnej banky Concord Capital hovoria o prepade ukrajinského HDP v roku 2022 o 30 - 35 %. Predpoklady Svetovej banky odhadovali pokles HDP Ukrajiny dokonca o 44 %. (MZV SR. 2022) Predpokladá sa, že celkový pokles hospodárstva sa môže vyšplhať až na 50 – 70 %, záleží od budúceho diania v súvislosti s rusko-ukrajinským konfliktom. (MZV SR, 2022) „Celková výška priamych zdokumentovaných škôd na infraštruktúre UA predstavuje 103,9 mld. USD (stav k 9.6.2022). Celkové straty ukrajinského hospodárstva v dôsledku vojny, podľa spoločných odhadov Ministerstva hospodárstva UA a Inštitútu Kyjevskej ekonomickej školy (KSE), berúc do úvahy priame a nepriame straty sa pohybujú od 564 mld. USD do 600 mld. USD.“ (MZV SR, 2022)

Ukrajina je v dnešnej dobe existenčne závislá od pomoci iných krajín vzhľadom na to, že príjmy jej rozpočtu po ruskej invázii nepokrývajú ani polovicu výdavkov. „Rast cien na UA je obmedzený administratívnymi opatreniami, napr. regulované ceny pohonných hmôt (PHM), plynu, tepla a elektriny a zavedením fixného výmenného kurzu. Pri postupnom uvoľňovaní obmedzení je veľmi pravdepodobný nárast inflácie, spôsobený cenami PHM a energií, rastúcimi výrobnými nákladmi, deficitom určitých tovarov a potravín.“ (MZV SR, 2022) V súvislosti s inváziou Ruskej federácie bolo až 41 % ukrajinských podnikov

donútených čiastočne pozastaviť alebo úplne ukončiť svoju činnosť. V apríli 2022 zaznamenal ukrajinský vývoz medziročný pokles vo výške 50,1 % a ukrajinský dovoz 46,3 %.

Vyššie 6,2 mil. obyvateľov Ukrajiny bolo vojnou donútených k odchodu do zahraničia. V priebehu ruskej agresie zaniklo v krajine približne 5 mil. pracovných miest. Cca 30 % ukrajinských obyvateľov je pod hranicou chudoby, zatiaľ čo hrozba extrémnej chudoby a ekonomickej zraniteľnosti môže vzrásť až na 90 % v prípade, že vojnové dianie bude pretrvávajúť až do budúceho roka. (Rozvojový program OSN), (MZV SR, 2022)

1.3.2 Zmluvné vzťahy EÚ a Ukrajiny

Ukrajina je členom viacerých medzinárodných organizácií a integračných zoskupení, ako napr. WTO (Svetová obchodná organizácia), OSN (Organizácia spojených národov), OBSE (Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe), SEI (Stredoeurópska iniciatíva), BSEC (Organizácia čiernomorskej hospodárskej spolupráce), SNŠ (Spoločenstvo nezávislých štátov), VP (Východné partnerstvo), Rada Európy, EAEU (Euroázijská hospodárska únia) alebo GUAM (Organizácia pre demokraciu a ekonomický rozvoj) a ďalšie. Zároveň je účastníkom integračných procesov EÚ, NATO (Organizácia Severoatlantickej zmluvy), OECD (Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj) a pod. (MZV SR, 2022)

Základ spolupráce EÚ a Ukrajiny tvorí dohoda Prehĺbená a komplexná dohoda o zóne voľného obchodu (DCFTA), ktorá umožňuje prístup Ukrajiny na jednotný trh európskych krajín v určitých sektoroch a zároveň prináša nové možnosti pre členské krajiny Európskej únie v podobe nového prostredia pre investovanie. Zo vzájomnej spolupráce EÚ s Ukrajinou tak ťažia obe strany. Pre Ukrajinu je rozvoj obchodných vzťahov esenciálny pre chod zahraničného obchodu, pretože Európska únia reprezentuje voľný pohyb tovaru, služieb, osôb a kapitálu pre rozsiahlu sieť štátov. Na druhej strane, pre Európsku úniu znamená Ukrajina perspektívneho obchodného partnera, no zároveň potencionálneho budúceho člena. Hlavné benefity Ukrajiny vyplývajú predovšetkým z priaznivej geografickej polohy, histórie a členstva v bývalom Sovietskom zväze. Svojou geografickou polohou pri pobreží Čierneho mora predstavuje bránu k novým trhom v Ázii. Ukrajina tvorí východnú hranicu Európy a rozlohou aj počtom obyvateľov je európskym druhým najväčším štátom. Na jej území sa nachádza tretina svetových černoziemí, vďaka čomu je poľnohospodársky sektor ich najdominantnejší. Pestujú prevažne produkty ako zemiaky,

jačmeň, pšenica, cukrová repa a kukurica. Významný je tiež ich chov dobytky, hydiny a ošípaných.

Ukrajina tiež disponuje značnými zásobami dôležitých nerastných surovín, ako sú ropa, uhlie, zemný plyn a železná ruda, vďaka čomu majú výrazne rozvinutý železiarsky a oceliarsky priemysel. Medzi ďalšie silno zastúpene odvetvia patrí aj strojársky, hutnícky, chemický a potravinársky priemysel. (Krajník,2021)

1.3.3 Asociačná dohoda medzi EÚ a Ukrajinou

Ukrajina je jedným zo 6 štátov zapojených do projektu Európskej únie nazývaného Východné partnerstvo (VP). Cieľom tohto projektu je politické pridruženie a hospodárska integrácia šiestich krajín (Ukrajina, Arménsko, Azerbajdžan, Gruzínsko, Moldavsko a Bielorusko), ležiacich východne od Európskej únie. Východné partnerstvo začalo svoju činnosť 7. mája 2009 s vidinou posunutia spoločných politických a obchodných vzťahov o úroveň vyššie. Doposiaľ boli medzi EÚ a týmito šiestimi krajinami podpísané iba Dohody o asociácii (AA) – tzv. preferenčné dohody a Dohody o partnerstve a spolupráci (PCA) – nepreferenčné dohody, zatiaľ čo PCA s Bieloruskom nikdy nebola schválená v dôsledku porušovania ľudských a občianskych práv. Stanovený cieľ EÚ voči krajinám VP bol uzavretie rozsiahlych a komplexných dohôd o voľnom obchode (DCFTA - Deep and Comprehensive Free Trade Agreements).

Právnym základom pre vzťahy medzi EÚ a Ukrajinou je Asociačná dohoda, pričom politická aj hospodárska časť dohody boli podpísané v roku 2014, avšak kým politická časť sa predbežne uplatňuje od novembra 2014, hospodárska časť - inými slovami aj vyššie spomínaná tzv. DCFTA, rozsiahla a komplexná zóna voľného obchodu - nadobudla predbežnú platnosť až začiatkom roka 2016. Ako celok sa v plnej miere Dohoda o asociácii (vrátane DCFTA) začala uplatňovať od 1.9. 2017.

Z nej vyplýva zavedenie rozsiahlej a komplexnej zóny voľného obchodu, ktorej podstatou je liberalizácia obchodu s tovarom, no tiež z nej plynú aj zmeny v ostatných odvetviach, napríklad v službách, investíciách, netarifných prekážkach obchodu, ochrane duševného vlastníctva, nástrojoch na ochranu obchodu, sanitárnych a fytosanitárnych opatreniach, technických prekážkach obchodu, verejnom obstarávaní, energetike a bezpečnosti tranzitu plynu a pod.

Zaujímavosťou je, že rokovania medzi EÚ a Ukrajinou (UA) o DCFTA sa začali ešte vo februári 2008 a boli ukončené až 3 a pol roka neskôr v októbri 2011 po osemnástich

negociačných kolách, ktoré nakoniec vyvrcholili dohodnutím podmienok oboch zúčastnených strán. V nasledujúcich rokoch už bolo všetko v rukách Ukrajiny, ktorá sa ako štát potrebovala zdokonaľiť v troch hlavných oblastiach - parlamentné voľby, selektívna spravodlivosť, implementácia reforiem.

V rokoch 2014 a 2015 bolo uplatňovanie DCFTA medzi EÚ a Ukrajinou odložené do konca roka 2015, kvôli obave Ruskej federácie z dopadov DCFTA na svoje hospodárstvo. Ruská federácia smerom k Ukrajine zastavila aplikovanie Dohody Spoločenstva nezávislých štátov (SNŠ) o vytvorení zóny voľného obchodu (tzv. CIS FTA). V čase neuplatňovania DCFTA medzi Ukrajinou a EÚ v roku 2014 a 2015 zaviedla Európska únia pre Ukrajinu jednostranné obchodné opatrenia (ATMs), ktoré zaviedli nižšie colné sadzby na rovnaké tovary, na aké by sa vzťahovala DCFTA. V októbri 2017 prišla EÚ s druhou vlnou ATMs, ktoré obsahovali nulové colné sadzby na osemnástich poľnohospodárskych výrobkoch nad rámec preferenčných colných kvót vyplývajúcich z dohody a odstránenie importných ciel na 23 typoch priemyselných produktov.

Od februára 2022 EÚ prijala dočasné jednorôčné liberalizačné opatrenia týkajúce sa obchodu, umožňujúc dovoz s nulovým clom väčšiny ukrajinských priemyselných tovarov a dovoľujúc neobmedzený bezcolný dovoz určitých tovarov poľnohospodárstva.

Ukrajina napriek ťažkým prekážkam robí správne kroky a vo svojom procese reforiem dosahuje badateľný pokrok, ktorý si všíma Európska rada. Na základe toho v júni 2022 udelila Ukrajine štatút kandidátskej krajiny na členstvo v Európskej únii. (MH SR, 2022)

2 Cieľ práce

Bakalárska práca je zameraná na analýzu zahraničnoobchodných vzťahov Slovenskej republiky s Ruskou federáciou a Ukrajinou a skúmanie súčasných vonkajších vplyvov a ich dopadov na budúce smerovanie ich ekonomík. Pre Slovenskú republiku sú tieto krajiny považované za neopomenuteľných partnerov. Vzhľadom k značnej dôležitosti bilaterálnych vzťahov je nevyhnutné podrobne analyzovať aktuálny stav problematiky, štruktúru riešených ekonomík a ich vzájomných prepojení. Následne budeme schopní skúmať dopady vojny na Ukrajinu na transformáciu obchodných vzťahov a vymedziť perspektívne oblasti budúcich spoluprác.

Hlavným cieľom záverečnej práce je pomocou vedeckých metód analyzovať a vyhodnotiť závislosť ekonomiky SR na trhu Ukrajiny a Ruskej federácie. Z dôvodu rozsiahlej problematiky bolo potrebné si najskôr stanoviť a splniť nasledovné čiastkové ciele, ktoré zahŕňajú analýzu:

- ekonomiky a zahraničného obchodu Slovenskej republiky, Ruskej federácie a Ukrajiny
- vzájomných obchodných vzťahov Slovenskej republiky a Ruskej federácie
- vzájomných obchodných vzťahov Slovenskej republiky a Ukrajiny
- dopadov vojny na Ukrajinu na budúce smerovanie zahraničnoobchodných vzťahov

Pre kompletnú analýzu závislosti ekonomiky Slovenskej republiky na trhu Ukrajiny a Ruskej federácie sme si stanovili dve hypotézy, ktoré sa v práci pokúsime overiť.

Hypotéza 1: Slovenská republika nie je schopná zabezpečiť energetickú bezpečnosť bez dodávok z Ruskej federácie

Hypotéza 2: V dôsledku vojny na Ukrajinu došlo k prehĺbeniu slovensko-ukrajinských vzťahov

3 Metodika práce a metódy skúmania

Predmetom skúmania bakalárskej práce je závislosť ekonomiky Slovenskej republiky na trhu Ukrajiny a Ruskej federácie. Metodika práce je postupná cieľavedomá činnosť za účelom dosiahnutia určených cieľov a overenia stanovených hypotéz. Vzhľadom na aktuálnosť témy bakalárskej práce sme pracovali prevažne s internetovými, ale aj knižnými zdrojmi a odbornými článkami vedeckých časopisov. Teoretická časť záverečnej práce je sústredená na spracovanie vedeckých, odborných a knižných zdrojov. Pri výskume v praktickej časti sme využívali databázy medzinárodných organizácií, ako sú International Trade Center, Trade Map, World Bank alebo Eurostat.

Pri vypracovaní predkladanej bakalárskej práce sme hľadali najaktuálnejšie informácie z internetových vedeckých článkov, no primárne sme čerpali z oficiálnych stránok Európskej únie, Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky, Štatistického úradu Slovenskej republiky, Európskej centrálnej banky, Národnej banky Slovenska a pod.

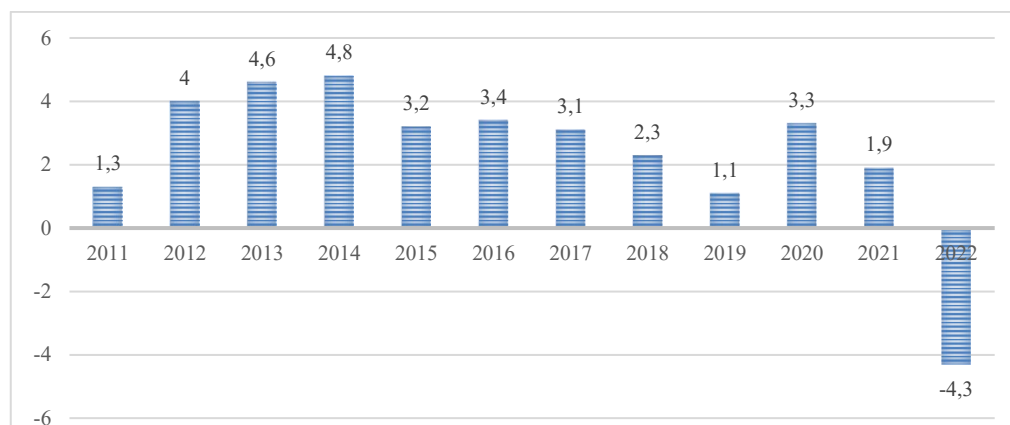
Na dosiahnutie hlavného a čiastkových cieľov sme použili rôzne metódy skúmania, medzi ktoré patrí abstrakcia, indukcia, dedukcia, analýza, komparácia a syntéza.

Metódu abstrakcie sme využili pri výbere podstatných informácií z mnohých internetových alebo knižných zdrojov. Odvodzovaním všeobecných tvrdení z konkrétnych faktov čiže indukciou, sme skúmali vzájomné obchodné vzťahy medzi ekonomikami, pričom sme využívali predovšetkým dáta z databáz International Trade Center, Trade Map. Dedukciou sme zo všeobecných informácií v svetovom dianí odvodili dopady na konkrétne ekonomiky riešených krajín. V celej práci sme využívali metódu analýzy, ktorou sme celok rozložili na jednotlivé časti, najmä v praktickej časti skúmania teritoriálnych a komoditných štruktúr medzi jednotlivými celkami a metódu komparácie pri ich porovnávaní. Analýza a komparácia nám pomohli hlbšie rozobrať problematiku, správne ju pochopiť a následne metódou syntézy spojiť jednotlivé časti práce do komplexného celku, ktorý je v záverečnej fáze práce vyhodnotený spolu s prijatím / zamietnutím hypotéz.

4 Výsledky práce

Slovenský zahraničný obchod v roku 2022¹ po 14 rokoch aktívnej obchodnej bilancie zaznamenal vyšší dovoz tovaru ako vývoz. Podľa údajov Štatistického úradu SR môžeme na grafe 4 vidieť, že import v roku 2022 prevýšil export až o 4,3 mld. EUR.

Graf 4: Kumulatívne saldo SR v rokoch 2011-2022 v mld. EUR

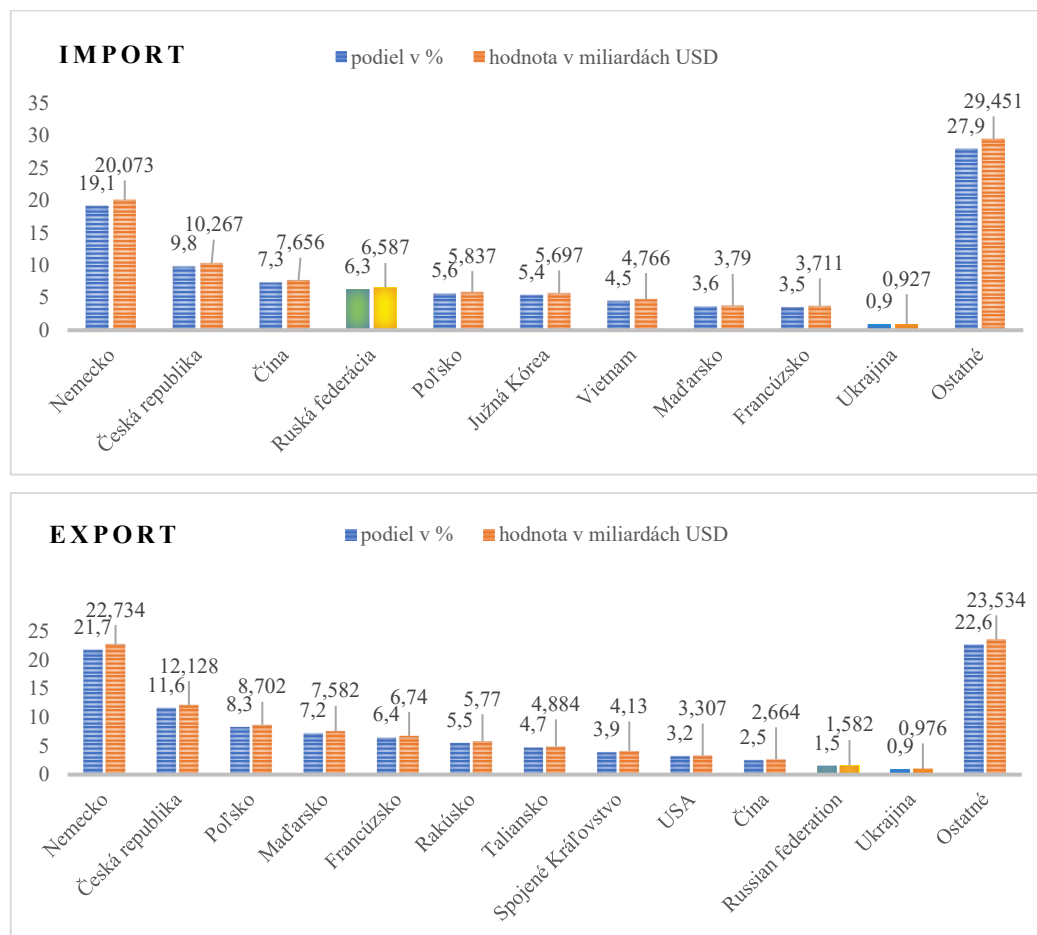
Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov zo Štatistického úradu SR. 2023.

Unikátny jav pasívnej obchodnej bilancie sa na Slovensku vyskytol naposledy v roku 2008, kedy však dosiahol v porovnaní s rokom 2022 podstatne menšiu hodnotu – import nad exportom prevyšoval iba o cca 760 mil. EUR. Predbežné údaje Štatistického úradu SR hovoria o celkovom medziročnom zvýšení vývozu SR o 15,8 % a celkovom medziročnom zvýšení dovozu do SR o 23,3 %. Rekordný deficit salda v roku 2022 bol spôsobený výrazne zvýšeným dovozom minulého roka, pod ktorý spadali prevažne vysoký import ropy, zemného plynu a elektriny. Rast importu bol natoľko vysoký, že výrazne zatienil zvýšenie exportu napriek tomu, že bolo taktiež rekordné. Hodnoty exportu aj importu v roku 2022 prekročili hranicu 100 mld. EUR, konkrétne export 106,88 mld. EUR a import 102,57 mld. EUR (ŠÚ, 2023). Na grafoch 5 a 6 môžeme pozorovať teritoriálnu štruktúru dovozu a vývozu SR za rok 2021, z ktorej jednoznačne vyplýva, že Nemecko bolo najvýznamnejším obchodným partnerom SR s podielom približne 20 % na slovenskom

¹ Údaje ŠÚ SR z roku 2022 týkajúce sa RF a UA sú predbežné, nepotvrdené prognózy, pretože „Federálna colná služba Ruska koncom apríla 2022 rozhodla o dočasnom nezverejňovaní štatistík o exporte a importe. Rozhodnutie odôvodnila snahou vyhnúť sa nesprávnym hodnoteniam, špekuláciám a nezrovnalostiam“ (MZV SR, 2022), (ŠÚ SR)

zahraničnom obchode s konkrétnym obratom cca 42,8 mld. USD. Druhým najvýznamnejším partnerom SR je Česká republika, ktorej podiel tvoril približne 10 % slovenského zahraničného obchodu s konkrétnou hodnotou obratu 22,4 mld. USD. Na grafoch 5 a 6 si tiež si môžeme všimnúť veľmi výrazný rozdiel medzi importom z Ruskej federácie a exportom do Ruskej federácie v roku 2021, pričom import z RF tvoril 6,3 % podiel na celkovom slovenskom importe v objeme 6,587 mld. USD, zatiaľ čo export do RF len 1,5 % z celkového slovenského exportu v objeme 1,58 mld. USD. (Trade Map, 2023) Táto priepasť sa v roku 2022 ešte viac prehĺbila, pretože kým dovoz z RF medziročne stúpol o 47,2 %, vývoz klesol o 59,4 %. (ŠÚ SR, 2023). Slovensko-ukrajinský zahraničný obchod predstavuje takmer 1% celkového zahraničného obchodu SR a pomer dovozu z Ukrajiny a vývozu do Ukrajiny je veľmi rovnocenný - import 0,927 mld. USD a export 0,976 mld. USD. (Trade Map, 2023). Vo všeobecnosti SR obchoduje prevažne s krajinami EÚ a OECD, pričom za rok 2022 tvorili krajiny EÚ 62,1 % a krajiny OECD 59,1 % celkového dovozu SR. Na celkovom importe SR mali krajiny EÚ 80 % a krajiny OECD 87,6 %. (ŠÚ SR, 2023)

Graf 5 a 6: Teritoriálna štruktúra importu a exportu SR za rok 2021

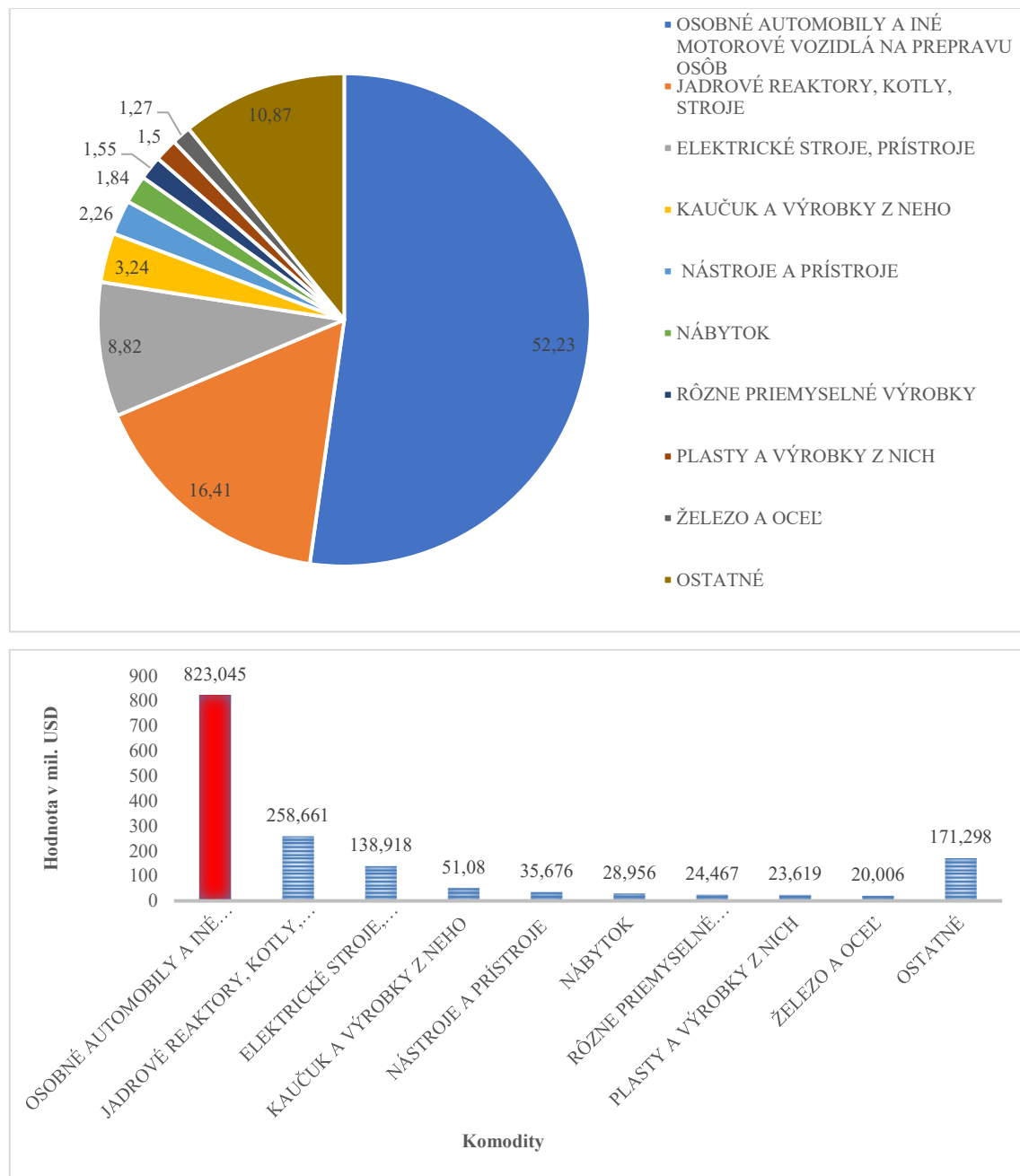
Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov Trade Map, 2023.

4.1 Zahraničný obchod SR s Ruskou federáciou

Obchodné vzťahy Slovenskej republiky a Ruskej federácie boli od roku 2014 zasiahnuté rôznymi nepriaznivými faktormi pre rozvoj ich vzájomnej spolupráce. Ekonomické sankcie v dôsledku rusko-ukrajinského konfliktu o oblasť Krymu, ale tiež volatilita cien na komoditných trhoch a nestabilita ruskej meny sa v nasledujúcich rokoch prejavili prepados bilaterálneho obchodu Ruska a SR o 55 % z 8,26 mld. EUR na 4,59 mld. EUR. Po prispôsobení sa trhu na tieto zmeny začal slovensko-ruský bilaterálny obchod znova rásť, no vplyvom pandémie bol v roku 2020 tento rast opätovne zrazený. Napriek značnému poklesu na strane dovozu aj vývozu (cca 20 %) bolo Rusko v tomto roku veľmi dôležitým obchodným partnerom SR, konkrétne 9. najvýznamnejším. (MZV SSR, 2022). Podľa Štatistického úradu SR rok 2021 výrazne prevýšil objem zahraničného obchodu z roku 2020. Slovenský export do Ruska zaznamenal medziročné zvýšenie o 14 %, kým Slovenský import medziročne vzrástol až o 61 %, čo bolo z veľkej časti spôsobené zvýšenými cenami ropy a plynu, teda hlavným predmetom importu.

Z grafov 7 a 8, ktoré sú zostavené z databáz Trade Map, vyplýva, že hlavným predmetom slovenského exportu do Ruska za rok 2021 sú podľa nomenklatúry HS2 sú HS87 - Vozidlá, iné ako železničné alebo električkové koľajové vozidlá a ich časti a súčasti a príslušenstvo ktoré tvoria 52,23 % exportu SR do Ruska v hodnote 823,045 mil. USD. Ďalšie početne zastúpené komodity sú HS84 - Jadrové reaktory, kotly, stroje, prístroje a mechanické zariadenia, ich časti a súčasti s podielom 16,41 % (258,661 mil. USD) a HS85- Elektrické stroje, prístroje a zariadenia a ich časti a súčasti s podielom 8,82 % (138,918 mil. USD).

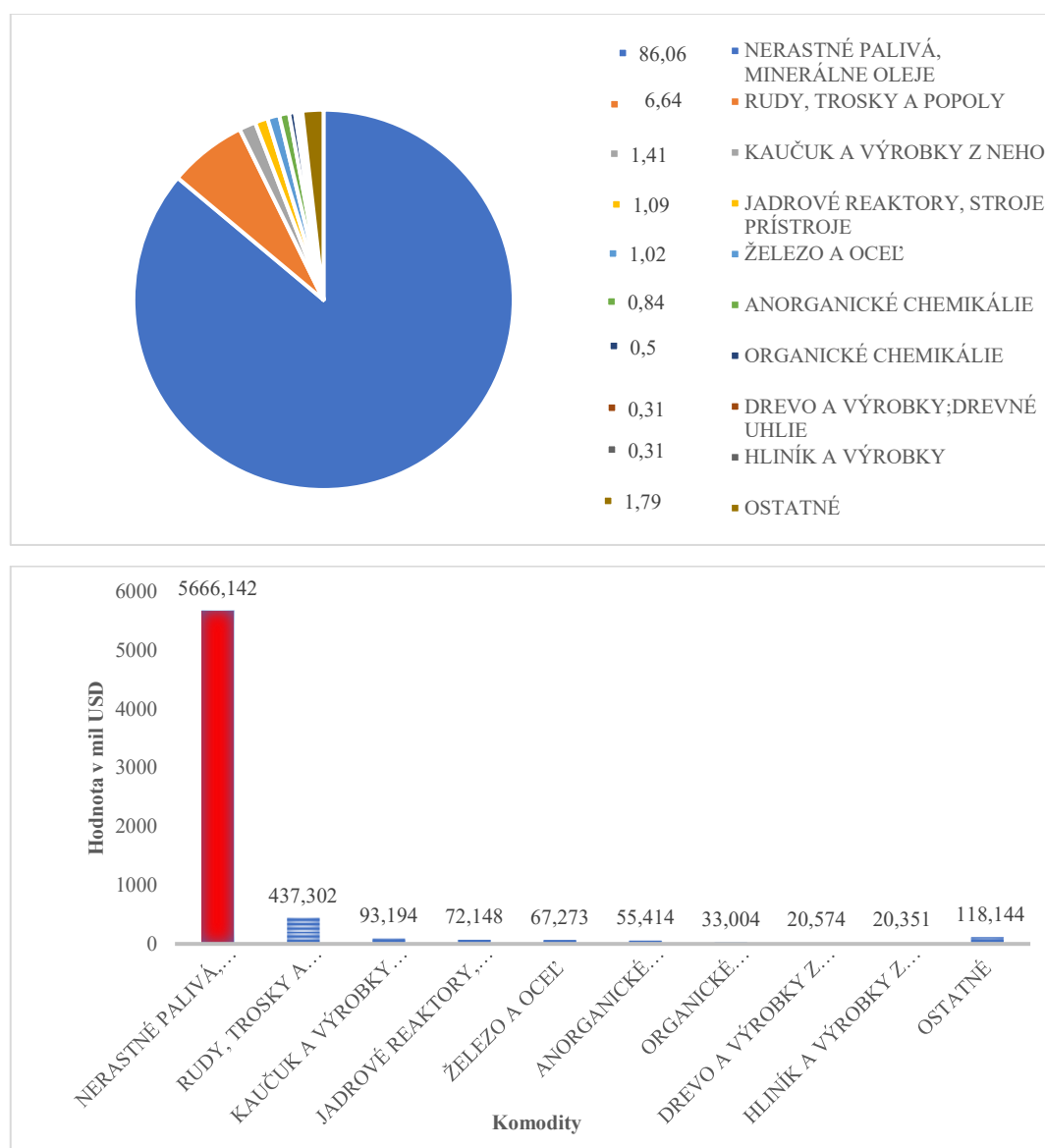
Graf 7 a 8: Podiel exportovaných komodít na celkovom exporte SR do RF za rok 2021 (% a mil. USD)

Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov Trade Map. 2023.

Na grafoch 9 a 10 je zobrazená komoditná štruktúra importu za rok 2021 zostavená z údajov databázy Trade Map. Môžeme si všimnúť, že slovenský export do RF je podstatne diverzifikovanejší ako import z Ruska a zároveň ak by sme do bilancie nerátali energonosiče by obchodná bilancia bola z pohľadu SR aktívna. Grafy 9 a 10 podľa nomenklatúry HS2 a hovoria o dominantnom zastúpení HS27 - Nerastné palivá, minerálne oleje a výrobky ich destilácie, ktorých podiel na celkovom dovoze z Ruska je 86,06 % a nadobúda hodnotu 5 666,142 mil. USD. Kategória HS26 – Rudy, trosky a popoly predstavuje 6,64 % (437,302 mil. USD), kam prevažne spadá dovoz uhlia a železa.

Graf 9 a 10: Podiel importovaných komodít na celkovom importe z RF do SR za rok 2021 (% a hodnota v mil. USD)

Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov Trade Map. 2023.

V roku 2021 bolo 99 % ropy na Slovensku dovážanej práve z Ruska, pričom celý tento objem bol dovážaný ropovodom Družba cez územie Ukrajiny. Vzájomný obchod v sektore energonosičov pramení z dlhodobých zmlúv, ktorých základom je medzivládna zmluva o dodávkach a tranzite ropy medzi vládami Ruska a Slovenska, ktorá platí od 1.1.2015 do 31.12.2029. Závislosť SR na ruskom zemnom plyne je rovnako ako pri rope existenčná, pretože dovoz zemného plynu je z 95 % tvorený dovozom z Ruska. Základom jeho dodávok sú dlhodobé zmluvy medzi spoločnosťou Slovenský plynárenský priemysel a.s. (SPP) a ruskou spoločnosťou Gazprom Export. Zmluva je platná od začiatku roka 2009 do konca roka 2029. Dôležitá pre všetky zúčastnené strany bola dohoda zo dňa 30.12.2019 medzi RF a Ukrajinou o pokračovaní tranzitu zemného plynu cez ukrajinské územie do roku 2024. Pre Slovensko je taktiež kľúčová oblasť jadrovej energetiky, pretože až 100 % dovozu palív pre jadrové elektrárne pochádza práve z Ruska na základe dohody z roku 2019 medzi Slovenskými elektrárnami, a.s. a spoločnosťou TVEL, a.s. na obdobie nadchádzajúcich 5 rokov. Slovensko v roku 2021 dovážalo aj železo (43 % celkového slovenského dovozu železa) a uhlie (20 % celkového slovenského dovozu uhlia), až do embarga od Európskej únie. (Trade Map, 2022, MZV SR, 2022)

V rámci stratégie diverzifikácie, ktorá je od februára 2022 značne intenzívnejšia, je v nasledujúcich rokoch plánované znižovanie závislosti na ruských energonosičoch a hľadaní nových obchodných partnerov v tomto odvetví. (MZV SR, 2022). Podľa portálu Euractiv bola SR existenčne závislá od ruských energií, a preto ako jediná krajina spolu s Maďarskom dostala na rok 2022 od Európskej únie výnimku v súvislosti s dovozom ruských energií. Výnimka hovorí o tom, že kým zvyšok členských štátov EÚ bude musieť ukončiť import energií do konca roka 2022, Slovensko a Maďarsko má termín ukončenia importu energií z Ruska posunutý do konca roka 2023.

4.1.1 Znižovanie závislosti SR od dovozu energií z Ruskej federácie

Ruská invázia na Ukrajinu mala silný dopad na hospodárstvo Európskej únie, v dôsledku čoho v marci 2022 lídri EÚ vytvorili plán REPowerEU, ktorý spočíva v odstránení závislosti krajín EÚ od importu ruského plynu, ropy a uhlia:

- „rýchlejším znížením celkovej závislosti od fosílnych palív
- diverzifikáciou dodávok a trás
- ďalším rozvojom trhu EÚ s vodíkom
- urýchlenním rozvoja obnoviteľných zdrojov energie
- zlepšením prepojenia európskych elektrických a plynárenských sietí
- posilnením plánovania EÚ pre prípad nepredvídaných udalostí v záujme bezpečnosti dodávok
- zlepšením energetickej účinnosti a podporou obehového prístupu“ (Rada EÚ, 2023)

Dňa 18.5.2022 Európska komisia plán s názvom REPowerEU oficiálne predložila. (Rada EÚ, 2023)

Sektor slovenského hospodárstva už od začiatku vojnového konfliktu na Ukrajine v spolupráci so svojimi partnermi pracuje na diverzifikácii energetických zdrojov, pričom v už v máji roku 2022 informovalo Ministerstvo hospodárstva SR o 65-percentnom znížení závislosti na dodávkach ruského plynu. Pre Tlačovú agentúru Slovenskej republiky tiež uviedlo, že *„Dodávky plynu sú pre Slovensko zabezpečené zo Severného mora i vo forme LNG plynu, ktorého prečerpávanie z lodných tankerov sa zabezpečuje v prístavoch v Chorvátsku, Taliansku, Belgicku a taktiež v Anglicku.“* (Trend SK, 2022) Avšak taktiež konštatovalo, že Slovensko ku dňu 21.7.2022, po znovuobnovení odstávky plynovodu Nord Stream 1, začalo znova dodávať plyn od ruskej spoločnosti Gazprom. Podľa slov predsedu Výboru Národnej rady SR pre hospodárske záležitosti by úplné zastavenie dodávok plynu cez Nord Stream 1 mohlo mať pre SR v tom čase fatálne následky, preto je riešenie oblasti energetiky aj napriek značnému pokroku v diverzifikácii zdrojov stále naliehavé. (Trend SK, 2022)

Ku dňu 4.4.2023 minister hospodárstva spolu s generálnym riaditeľom Slovenského plynárenského priemyslu (SPP) informoval, že v prípade zastavenia dodávok ruského plynu sú slovenské zdroje natoľko diverzifikované, že dokážu pokryť cca 70 % spotreby, pričom

zvyšok by bol zabezpečený vďaka vysokým úsporám z konca vykurovacej sezóny. (Energieportal, 2023)

Po zabezpečení 70-percentnej spotreby zákazníkov iným ako ruským plynom, vďaka podpísaniu dohôd s najvýznamnejšími medzinárodnými dodávateľmi, hlási SPP v priebehu apríla 2023 ďalší dôležitý posun v rámci stratégie diverzifikácie a posilnenia energetickej bezpečnosti. Podpisom nezáväzných memoránd o porozumení s najvýznamnejšími talianskymi energetickými spoločnosťami Eni, Snam a Enel by SR mohla získať prístup k regazifikačným kapacitám v LNG termináloch na talianskom pobreží. Nakoľko boli tieto talianske spoločnosti jedny z prvých náhradných dodávateľov, hodnotí predseda predstavenstva a generálny riaditeľ SPP Martin Kulla nadviazanie užšej spolupráce ako prirodzený krok. Memorandum o porozumení SPP podpísal taktiež s poľskou spoločnosťou GAZ-SYSTEM, ktorá prevádzkuje poľské plynovody a LNG terminál Świnoujście a Gdansk. SPP tiež plánuje rokovania s nemeckými plynárenskými spoločnosťami a priebežne rokuje s producentami LNG plynu z USA, Kataru, Ázie a Afriky. (Energieportal, 2023) Tieto spolupráce majú za cieľ posilniť energetickú bezpečnosť a dostatočne prispieť k flexibilitě zdrojov, aby SR nemusela dovážať plyn z Ruska.

Dňa 25. apríla 2023 informovalo Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky o aktuálnom rozvíjaní spolupráce slovenskej spoločnosti Eustream, bulharskej spoločnosti Bulgartraspaz, rumunskej spoločnosti Transgaz, maďarskej spoločnosti FGSZ a spoločnosti SOCAR z Azerbajdžanu. Ministerstvá týchto krajín podpísali memorandum o porozumení, čím preukázali iniciatívu k vytvoreniu koridoru pre transport zemného plynu do Európy a pomoci partnerom z Azerbajdžanu zdvojnásobiť ich dodávky plynu do EÚ. (MH SR)

Téma diverzifikácie energonosičov sa netýkala iba európskych krajín, ale aj Ruskej federácie, ktorá je však v opačnej pozícii, v pozícii exportéra. V dôsledku európskeho embarga a takmer úplného odstihnutia európskych krajín od dodávok energií z Ruska, hľadá Rusko nových odberateľov. Avšak na export do iných častí sveta nemá vybudovanú infraštruktúru a na prepravu po mori nemá dostatočné kapacity na skvapalňovanie plynu. Ruská štátna spravodajská agentúra na začiatku roka 2023 informovala o poklese exportu najväčšej ruskej plynárenskej spoločnosti Gazprom o 45,4 %, pričom hlavným dôvodom je práve zníženie vývozu plynu do štátov Európskej únie. (Energieportal, 2023)

4.1.2 Investície medzi SR a Ruskou federáciou

Priame zahraničné investície do RF v roku 2021 po pandemickom roku 2020 medziročne vzrástli päťnásobne. Podľa údajov z Centrálnej banky Ruska dosiahli priame zahraničné investície do RF 36,8 mld. USD, ak nerátame bankový sektor. V porovnaní s poslednými 7 rokmi je suma 36,8 mld. USD najväčšia, no oproti rekordnému roku 2008 kedy do Ruska smerovalo až takmer 65 mld. USD, je to stále málo. Ruský prísun PZI je z veľkej časti tvorený repatriovaným kapitálom cez offshore krajiny alebo dcérske spoločnosti RF, ktoré patria zahraničným spoločnostiam. Podľa prognóz na rok 2022 sa dá očakávať minimalizácia priamych zahraničných investícií z krajín, ktoré na RF uvalili sankcie a zároveň značný nárast investícií z ostatných krajín, ktoré zaplnia prázdne miesta po firmách, ktoré ruský trh opustili. Jadro investícií smeruje do odvetvia maloobchodu a veľkoobchodu, ďalej odvetvia financií, poisťovníctva a ťažby ropy, zemného plynu, uhlia a iných nerastných surovín. Medzi najatraktívnejšie oblasti pre investorov spadajú mestá ako Moskva a Petrohrad. Popularita však stúpa aj Ťumenskej oblasti, Jamalskoneneckému okruhu, Vologodskej oblasti, Lipeckej oblasti a Krasnojarskému kraju. Do Ruska investovali najmä krajiny ako Cyprus, Nemecko, Spojené kráľovstvo, Írsko, Rakúsko a Švajčiarsko. Atraktivita Ruska z pohľadu investora spočíva v rozsiahlom domácom trhu s vysokým rozvojovým potenciálom a v cenovo dostupnej kvalifikovanej pracovnej sile. Najväčšie riziko pre investorov je politická a ekonomická nestabilita, ktorá bola výrazne zdôraznená vojnou na Ukrajine. (MZV SR, 2022)

Z pohľadu SR ako investora sú pre realizáciu projektov najperspektívnejšie oblasti výroby a strojárstva, zdravotníckeho vybavenia a medicíny, spracovateľského priemyslu, potravinárstva, poľnohospodárskeho spracovania a pestovania, no vzhľadom na aktuálne narušené fungovanie obchodu s RF sú tieto možnosti veľmi limitované.

Slovenské investície v Ruskej federácii:

Údaje centrálnej banky Ruska uvádzajú, že v roku 2021 investície zo SR do RF nadobudli hodnotu 3 mil. USD. Medzi najvýznamnejšie slovenské podniky, ktoré pôsobia na ruskom trhu, patrí Grafobal v Rostove na Done a Matador v Nižnom Novgorode. V roku 2017 spoločnosť OFZ Istebné odkúpila podiel železiarne Evraz v Novokuznecku. Za príkladnú spoluprácu týchto dvoch krajín môžeme považovať aj vytvorenie spoločného podniku Chirana, ktorá od roku 2019 úspešne vyrába anestetickú a dýchaciu techniku.

V ruskom finančnom segmente taktiež dlhodobo pôsobí slovenská spoločnosť J&T. (MZV SR, 2022)

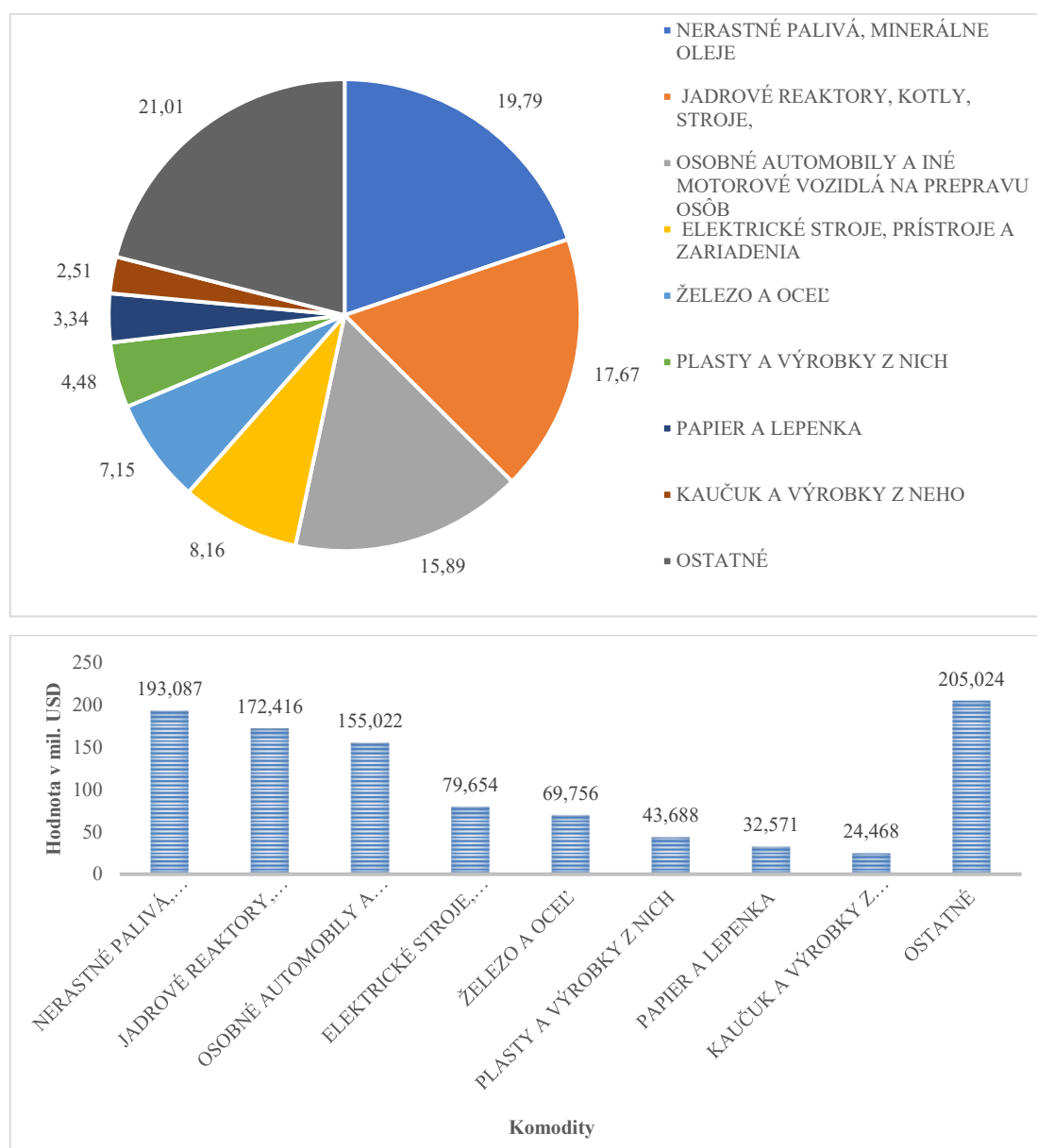
Investície Ruskej federácie na SK:

Centrálna banka Ruska uvádza, že v roku 2021 10 mil. USD ruských investícií smerovalo na Slovensko, čo je o 2 tretiny menej ako v roku 2020. Medzi najvýznamnejšie spoločnosti Ruska pôsobiace v SR patrí Nitro Trading Žilina, ktorá sa zaoberá dodávaním kovových rúd, palív a chemikálií a Slovmag Lubeník zameraný na ťažbu magnezitu, ktorá začiatkom roka 2022 predala spoločnosť nemeckej firme Intorcast. V roku 2020 bol na slovenskom trhu spustený e-shop ruskej siete Wildberries. Na slovenskom trhu taktiež kedysi figurovala ruská Sberbank, ktorú v roku 2017 prevzala Prima banka. (MZV SR, 2022)

4.2 Zahraničný obchod SR s Ukrajinou

Grafy 11 a 12, spracované podľa údajov z databázy, Trade Map, hovoria o tom, že podľa nomenklatúry HS2 je komoditná štruktúra slovenského exportu na Ukrajinu v za rok 2021 pomerne diverzifikovaná medzi HS27 – Nerastné palivá, minerálne oleje a výrobky z ich destilácie v pomere 19,79 % s hodnotou 139,087 mil. USD, HS84 – Jadrové reaktory, kotly, stroje, prístroje a mechanické zariadenia v pomere 17,67 % s hodnotou 172,416 mil. USD a HS87 - Vozidlá, iné ako železničné alebo električkové koľajové vozidlá, a ich časti a súčasti a príslušenstvo v pomere 15,89 % s hodnotou 155,022 mil. USD a mnoho ďalších pomerne silno zastúpených skupín tovaru.

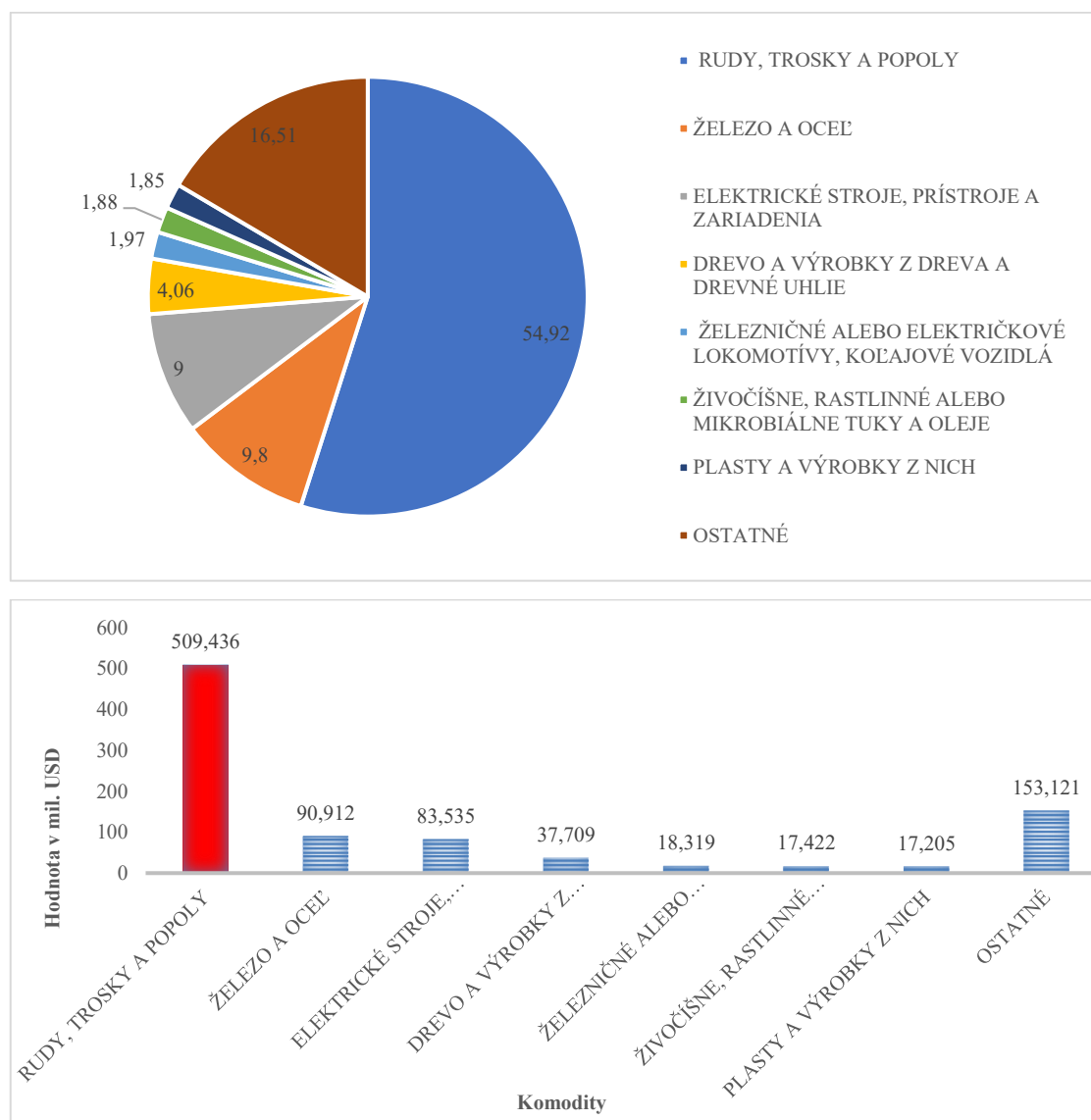
Graf 11 a 12: Podiel exportovaných komodít na celkovom exporte SR na Ukrajinu za rok 2021 (% a mil. USD)

Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov Trade Map. 2023.

Na základe údajov databázy Trade Map môžeme na grafe 13 a 14 vidieť, že podľa nomenklatúry HS2 bola najviac dovážanou komoditou z Ukrajiny do SR za rok 2021 HS26 – Rudy, trosky a popoly s celkovým podielom 54,92 % na celkovom slovenskom importe z Ukrajiny v hodnote 509,436 mil. USD. Na druhom mieste s podielom 16,51 % a hodnotou 90,912 mil. USD sa nachádza HS72 – Železo a oceľ a na treťom mieste s podielom 9,8 % a hodnotou 83,535 mil. USD HS85 – Elektrické stroje, prístroje a zariadenia a ich časti a súčasti.

Graf 13 a 14: Podiel importovaných komodít na celkovom importe z Ukrajiny do SR za rok 2021 (% a hodnota v mil. USD)

Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov Trade Map. 2023.

Napriek tomu, že na prvý pohľad sa zahraničný obchod SR s Ukrajinou môže zdať ľahšie nahraditeľný, Ukrajina patrí medzi nesmierne dôležitých partnerov Slovenska. V čase recesie ukrajinskej ekonomiky z dôvodu aktuálnej ruskej vojnovnej agresie od 24. februára 2022 môžeme pozorovať úpadok ukrajinskej produkcie v mnohých oblastiach. Ukrajina je vďaka bohatstvu surovín, vysoko kvalifikovanej pracovnej sile a strategickej geografickej polohe neďaleko európskych automobilových tovární pre Slovenskú republiku veľmi vyhovujúci obchodný partner. Veľmi podstatný pre SR je dovoz káblových zväzkov. Aktuálny nedostatok dodávok káblových zväzkov z dôvodu vojny na Ukrajine spôsobuje

Slovensku značné ťažkosti, keďže automobilový priemysel je považovaný za hlavný pilier slovenského exportu. Priemerný automobil obsahuje okolo 5 kilometrov káblových zväzkov, ktoré sú pre každý automobil unikátne a nezaobídu sa bez nich. Okrem toho sa automobilový priemysel neľahko vysporiadava s prudkým rastom cien kovov a energií, nedostatkom čipov a narušenými dodávateľskými reťazcami. Medzi firmy, ktoré na území Ukrajiny vyrábajú káblové zväzky, patria napr. japonská Fujikura, francúzsky Nexans a ďalšie. Niektoré firmy po ruskej invázii výrobu dočasne zastavili, iné pracujú v obmedzenom režime. Firmy ako Volkswagen, BMW a Mercedes boli kvôli nedostatku dodávok káblových zväzkov nútené znížiť objem výroby. Značka Audi za celú spoločnosť Volkswagen uviedla, že pracuje na diverzifikácii dodávateľov a zároveň vyvíja snahu o presunutie ukrajinských fabrík na iné miesto. Alternatívne zdroje hľadá taktiež BMW a automobilka Stellantis už údajne odoberá káblové zväzky z alternatívnych európskych zdrojov, ktoré odmieta uviesť. (hn online.sk 2023)

V časoch mieru prispieva Ukrajina k celosvetovému exportu kukurice podielom 16 %, exportu jačmeňa 10 %, exportu pšenice 9 % a tvorí až 42 % svetového exportu slnečnicového oleja. Pred vojnovou agresiou RF až 90 % vyprodukovaných obilnín exportovala cezorské prístavy v Odeze a Mariupole. Mesačne z krajiny odišlo v priemere 4 – 5 mil. ton obilnín, ktoré smerovali prevažne do Afriky a krajín Blízkeho východu. Vzhľadom na vojenský konflikt sú však tieto prístavy dočasne odstavené. (Euractiv, 2022). Podľa údajov z databáz Eurostatu Slovenská republika dovážala v roku 2021 len 498 ton pšenice v hodnote 137 498 EUR, no v roku 2022 to bolo niekoľkonásobne viac. Konkrétne 490 649 ton v hodnote 126 648 939 EUR. Silný medziročný nárast zaznamenal tiež dovoz olejnatých semien a plodov z roku 2021 z 898 ton v hodnote 2 020 643 EUR na 159 338 ton v hodnote 126 648 939 EUR. (EUROSTAT, 2023) Tento nárast však súvisí s reexportom a tranzitom cez slovenské územie v dôsledku pomoci ukrajinskej distribúcie do iných krajín. Slovenská pomoc súvisí s európskym projektom „Koridory solidarity.“ Tento projekt sprístupňuje Ukrajine trasy vytvorené EÚ na pomoc pri vývoze jej poľnohospodárskych výrobkov. Podobným projektom na podporu ukrajinského exportu je „Čiernomorská iniciatíva pre obilniny“, ktorú 22. júla 2022 spustila Organizácia Spojených národov spolu s Tureckom. Čiernomorská iniciatíva pre obilniny spočívala v otvorení bezpečného námorného humanitárneho koridoru v Čiernom mori. Do marca 2023 sa prostredníctvom tejto spolupráce podarilo exportovať vyše 23 mil. ton obilnín a ďalších potravín. Zachovanie toku ukrajinských potravín je veľmi dôležitým faktorom celosvetovej potravinovej bezpečnosti. (Európska rada, 2023)

4.2.1 Spolupráca SR a Ukrajiny v oblasti energetickej bezpečnosti

Dôležitá pre obe strany je tiež slovensko-ukrajinská spolupráca v oblasti energetickej bezpečnosti. Od roku 2014 SR predstavuje prepojenie v bode Budince v smere na Ukrajinu, cez ktoré denne prejde objem 42 mil. m³ a ročne 15,33 mld. m³ plynu. Slovenská republika poskytuje tiež prepojenie opačné ruskému toku energie v bode Veľké Kapušany v časoch, keď Budince boli dočasne vyradené z prevádzky alebo neponúkali dostatočnú kapacitu. Pre energetickú bezpečnosť SR je ukrajinské územie tiež veľmi dôležité, pretože je cez neho tranzitovaná veľká časť ruského zemného plynu na územie SR a tiež ďalších krajín EÚ.

V roku 2020 predstavoval tranzit ruského zemného plynu cez ukrajinský prepravný systém 55,8 mld. m³. V roku 2021 bola kapacita prepravného systému Ukrajiny využitá na menej ako 30 % a tranzit plynu z Ruska zaznamenal medziročný prepád o 25,4 %. Celkový objem dosiahol hodnotu 41,6 mld. m³, z ktorého najväčšiu časť tvorila preprava na Slovensko v objeme 27,378 mld. m³ s medziročným prepádom o 29 %. Pre porovnanie, do Maďarska smerovalo 6,799 mld. m³, do Poľska 3,84 mld. m³, do Moldavska 3,188 mld. m³ a do Rumunska 0,394 mld. m³. (MZV SR,2022)

„Medzi hlavné vstupné body ukrajinského tranzitu na územie EÚ patria:

- *Veľké Kapušany (kapacita 69 mld. m³/rok) – zásobovanie SR a prepravu do EÚ,*
- *Isaccea/Orlivka (RO, kapacita 26 mld. m³/rok) – slúži na zásobovanie RO a BG,*
- *Beregovo (HU, kapacita 20,6 mld. m³/rok) – slúži na zásobovanie HU,*
- *Drozdovichi (PL, kapacita 4,6 mld. m³/rok) – slúži na zásobovanie PL.“ (MZV SR,2022)*

V porovnaní s týmito krajinami je slovenská spolupráca vo veci energetiky niekoľkonásobne väčšia, pričom platí, že všetky väčšie slovenské spoločnosti z oblasti energetiky dlhodobo spolupracujú s ukrajinskými spoločnosťami alebo pôsobia priamo na trhu Ukrajiny. Zo vstupných bodov ukrajinského tranzitu zemného plynu do EÚ je bod Veľké Kapušany kapacitou výrazne najväčší, pretože zastrešuje prepravu do mnohých štátov EÚ.

Príkladom fungujúcej spolupráce v oblasti energetiky je operátor plynárenského systému SR - Eustream a.s., ktorý kooperuje s ukrajinským operátorom OGTS UA pri Transporte plynu v smere na Ukrajinu alebo z Ukrajiny. Na vzájomnom rozširovaní slovensko-ukrajinských elektrických prepojení sa podieľajú spoločnosti SEPS a.s. (SR) a Ukrenergo (UA). Ďalšími príkladmi sú ropné spoločnosti Transpetrol (SR) a Ukrtransnafta (UA) alebo spoločnosť NAFTA a.s. (SR), ktorá je jednou z hlavných zásobární ukrajinského

plynu. V zimných mesiacoch roku 2022 zaznamenali ukrajinské zdroje 8,7 mld. m³ zemného plynu, ktorého majitelia neboli ukrajinskí, pričom 1,5 mld. m³ patrilo slovenským partnerom.

4.2.2 Investície medzi SR a Ukrajinou

Vzhľadom na svoj rozsiahly spotrebiteľský trh, pomerne lacnú vysoko vzdelanú pracovnú silu a vybavenosť prírodnými zdrojmi je Ukrajina z pohľadu investorov lákavá. Podporu investícií má na starosti inštitúcia Ukraine Invest. Pod hlavné odvetvia investícií spadá poľnohospodárstvo, spracovanie poľnohospodárskej produkcie, kozmický a letecký priemysel, automobilový priemysel, energetika, textilný priemysel, kreatívny priemysel, farmaceutický priemysel, dopravná infraštruktúra, zdravotníctvo, turizmus a IKT. (MZV SR, 2022)

Tabuľka 3: **Hodnota slovenských investícií na Ukrajinu v priebehu rokov 2017 - 2021**

Rok	2017	2018	2019	2020	2021
Hodnota investícií v mil. USD	101,4	109,1	86,6	89,9	99,5

Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov z MZV SR. 2022.

Tabuľka 4: **Hodnota ukrajinských investícií na SR v priebehu rokov 2017-2021**

Rok	2017	2018	2019	2020	2021
Hodnota investícií v mil. USD	-2,9	-5,3	-3,6	-3,9	-6,79

Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov z MZV SR. 2022.

Čo sa týka projektov, ktoré vznikli na základe vzájomnej spolupráce slovenských a ukrajinských spoločností, uskutočnilo sa ich v posledných rokoch hneď niekoľko. V roku 2021 aj napriek nepriaznivej pandemickej situácii zrealizovala Národná energetická a.s. v spolupráci s ukrajinskými a českými partnermi medzinárodný projekt, ktorý sa týkal spustenia prevádzky kotolne na biomasu v Sumskej oblasti Ukrajiny – v Belopolji. V roku 2021 sa tiež odštartovala príprava projektu modernizácie varového systému v ukrajinskom meste Kremenčug, ktorú iniciovala spoločnosť Telegrafia a.s. v spolupráci s Eximbankou SR. V Charkove pracuje na svojom farmaceutickom projekte Sitno Pharma Revolta a.s.

Firma Pro Partners a.s. riadi a buduje diagnostické a rádiodiagnostické centrá na území Ukrajiny. Slovenská spoločnosť Chemosvit a.s. spolupracuje s firmou Terichem Luck na výrobe vlákien a BOPP fólií pre elektrotechnický a obalový priemysel. Vyššie spomínaná spoločnosť NAFTA a.s. (SK), ktorá je dôležitou zásobárňou zemného plynu Ukrajiny, vedie na Ukrajine taktiež ťažbu a prieskum uhl'ovodíkov. V roku 2021 podnikla dôležité kroky pre svoj rozvoj tým, že odkúpila akcie od spoločnosti Cub Energy Inc. a stala sa tak 100 % plnohodnotným majiteľom licencie na ťažbu a prieskum uhl'ovodíkov na území Užhorodu. Následne sa toho roku v novembri dohodla na spoločnom projekte s Ochtyrskom a Grunivskom v sume investície 50 mil. EUR v priebehu 50 rokov. Kooperácia slovenskej firmy Eustream a.s. a plynárenskej prepravnej siete Ukrajiny pretrváva rovnako ako aktivita spoločnosti SEAK s.r.o., ktorej aktuálne projekty sú zamerané na verejné osvetlenie v ukrajinských mestách. Hlavnou činnosťou spoločnosti Minerfin a.s. na Ukrajine je dovoz rôznych druhov železných rúd pre spoločnosti, ktoré spracovávajú kovy (U.S. Steel Košice, ArcelorMittal, Voestalpine, Trinecké železárně a.s. a pod.) Okrem toho obchoduje tiež s uhlím, šrotom, koksom a iným hutníckym materiálom. V oblasti dovozu nerastných surovín z Ukrajiny aktívne figuruje tiež spoločnosť U.S. Steel Košice. Ďalej s Ukrajinou obchodujú firmy ako MILA MED s.r.o., ktorá spracováva med, Kerametal a.s., ktorá prevádzkuje kaolínové bane v ukrajinskom meste Beregovo, Sana CLIS s.r.o., ktorá pôsobí v Kyjeve v oblasti klinických štúdií alebo VI Group s.r.o., ktorá investuje do Kyjevských komerčných nehnuteľností. (MZV SR,2022)

Medzi perspektívne oblasti pre budúce investície a spolupráce medzi Slovenskou republikou a Ukrajinou patria:

„• *Modernizácia výrobnéj bázy, zavádzanie nových technológií v bytovom a komunálnom hospodárstve, modernizácia systémov zásobovania teplom a vodou, úspory energie, recyklácia odpadov*

- *Rozvoj dopravnej infraštruktúry, výstavba a rekonštrukcie ciest, mostov, letísk, nádraží,*
- *Rozvoj strojárstva, výroba zariadení pre poľnohospodárstvo a hutníctvo*
- *Rozvoj cestovného ruchu a služieb*
- *Rozvoj poľnohospodárstva, spracovanie poľnohospodárskej produkcie, výroba potravín*
- *Zavádzanie OZE (Obnoviteľné zdroje energie), zvýšenie energetickej efektívnosti, zníženie energetickej náročnosti“ (MZV SR,2022)*

4.3 Dopady vojnového konfliktu na Ukrajine na formovanie budúcich medzinárodných vzťahov

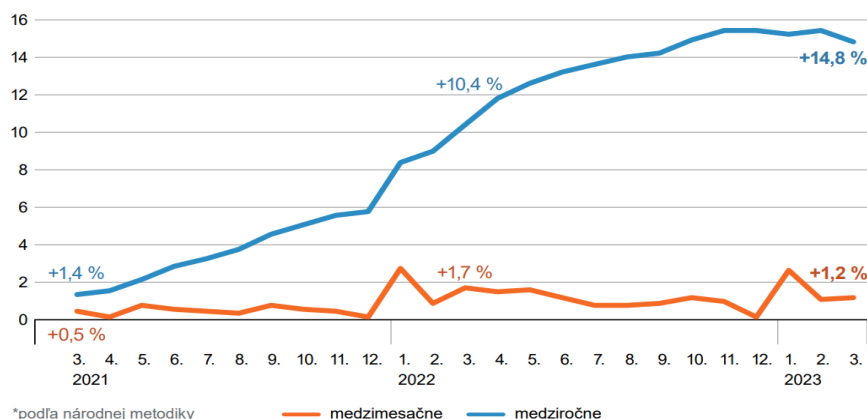
Začiatok vojnového konfliktu na Ukrajine sa oficiálne datuje ku dňu 24.2.2022, kedy Ruská federácia zahájila prvý ozbrojený útok. Od tohto dňa nadobudla transformácia politických a obchodných vzťahov veľmi rýchly spád. Prvé zmeny sa týkali sektoru bezpečnosti, pretože krajiny boli nútené konať rýchlo a zaujať voči konfliktu svoje stanovisko. Naliehavá situácia donútila členské krajiny Európskej únie prehodnocovať postoje v smere k zúčastňovaniu sa na obranných a bezpečnostných štruktúrach EÚ a NATO. V roku 2020 bola súdržnosť a komplementarita členských krajín odskúšaná koronakrízou, no po útoku ruskej svetovej veľmoci nadobudla nový rozmer. EÚ sa v priebehu niekoľkých hodín po útoku rozhodla mobilizovať sily a žiadať všetky členské krajiny o participáciu na pomoci Ukrajine. Tri dni po ruskej invázii bol lídrami krajín EÚ schválený balík 500 mil. EUR na obranné systémy a zbrane pre Ukrajinu. Išlo o balíček tzv. Európskeho mierového nástroja z roku 2021, ktorý bol zaradený medzi „mimorozpočtové“ nástroje, vďaka čomu nebol predmetom zásad zakladajúcich zmlúv, ktoré hovoria o nefinancovaní vojenských aktivít nečlenských krajín. Jedným z nástrojov pomoci bol aj výcvik približne 15-tisíc ukrajinských vojakov financovaný európskym rozpočtom. Tieto a ďalšie nástroje by však neboli dostatočné, pokiaľ by sa do iniciatívy nezapojili aj ostatné krajiny Severoatlantickej aliancie (NATO). Organizácia NATO na čele s USA dokázala skoordinať 54 krajín a vytvoriť tzv. „Kontaktnú skupinu na obranu Ukrajiny“ v snahe dodávania ozbrojenej techniky na územie Ukrajiny. Do novembra 2022 nadobudla pomoc spojencov Ukrajiny hodnotu vyše 37 mld. EUR. (Euractiv, 2023) Pretrvávajúci vojnový konflikt vytvára pre krajiny spoločný cieľ v podobe ochrany a pomoci Ukrajine a zastavenia ruskej agresie. Spoločný cieľ núti krajiny spolupracovať, uzatvárať dohody, čím sa vzájomné vzťahy týchto krajín prehlbujú. Na druhej strane vzťahy členských krajín EÚ a Severoatlantickej aliancie s prorusky orientovanými krajinami budú výrazne narušené.

Vojna na Ukrajine prináša tiež výrazný vplyv aj na fungovanie trhu, ekonomický vývoj a obchodné vzťahy krajín. Obchod Ruskej federácie prechádza drastickými zmenami v súvislosti s finančnými a obchodnými sankciami, ktoré vo svete nemajú obdobu. V ich dôsledku došlo k pozastaveniu mnohých ruských obchodných vzťahov. Zahraničný obchod Ukrajiny funguje v obmedzenom režime a ukrajinská ekonomika utrpela vážne škody, ktorých stabilizácia a cesta späť na úroveň sprzed 24. februára 2022 bude trvať roky.

Negatívny dopad na európsku ekonomiku prináša na trh zvýšenú mieru neistoty. Rusko aj Ukrajina sú vplyvnými producentmi a dodávateľmi komodít a v dôsledku vojny bude ich produkcia nižšia. Na európskom trhu je tak výrazne obmedzená ponuka energií, nerastných surovín a potravín. Dôsledkom je rast cien komodít, ktoré začali rásť už počas koronakrízy, no vojna tento jav ešte viac znásobila. Komodity sú však iba začiatkom problému, ktorý je v skutočnosti oveľa rozsiahlejší. Navyšovaním cien komodít vzniká tlak na marže výrobcov, čo sa neskôr prejavuje v trhových cenách všetkých produktov. Slabnúca kúpna sila môže veľmi prudko ovplyvniť dopyt na trhu. Vysoká inflácia a spotrebiteľská neistota je spájaná s odkladaním investičných plánov, čo často vedie k opatrnému spotrebiteľskému správaniu, ktoré negatívne vplýva na výkonnosť ekonomiky. (NBS, 2022) Centrálné banky sa zaoberajú otázkou ako riešiť situáciu vysokej inflácie s cieľom stabilizovať menu. Prudké zvýšenie úrokových sadzieb na jednej strane dokáže dostať infláciu pod kontrolu, no zároveň zníži dopyt po úveroch, čím sa spomalí obeh peňazí a spolu s ním aj hospodársky rast. (Privat Banka, 2023). Európska centrálna banka ku dňu 23. júla 2022 vyhlásila, že podnikne správne kroky k tomu aby mena euro zostala stabilná, za pomoci rozumnej manipulácie s úrokovými sadzbami. (ECB, 2022)

Na grafe 15 vidíme, že v marci roku 2023 sa inflácia relatívne zmiernila a dosiahla hodnotu 14,8 %. Náklady na bývanie, energie a ostatné položky spojené s bývaním zaznamenali pokles na úroveň 13,6 %, ktorá je podobná úrovni prvých mesiacov roka 2022. Ceny palív sa po 2 rokoch znova dostali na deflačnú hodnotu, no ceny potravín dosahovali nárast až o 29 %, čím zopakovali doterajšie maximum s decembra 2022. (ŠÚ SR, 2023)

Graf 15: Vývoj inflácie v rokoch 2021-2023

Prameň: Štatistický úrad SR. 2023.

Ako Slovensko, tak aj iné krajiny budú v najbližšom období hľadať alternatívne zdroje aby nahradili dodávky z Ruska, týka sa to prevažne dodávok energií. Cieľom bude znížiť závislosť na Rusku a diverzifikovať import medzi viaceré krajiny, čím do budúcnosti zamedzia podobnému riziku.

Krajiny susediace s Ukrajinou alebo krajiny v jej blízkosti sa vysporiadávajú s prílevom utečencov, čo však môže byť vnímané dvojako. Na jednej strane predstavujú utečenci novú pracovnú silu, na druhej však rozpočty krajín budú pod ešte väčším tlakom. (NBS, 2022). Na Slovensku je podľa dostupných dát približne 15-tisíc pracujúcich utečencov. Najčastejšie sú zamestnaní v manuálnych povolaniach, ktoré často bývajú neobsadené aj po dobu niekoľkých mesiacov, avšak pomerne veľká časť ukrajinských utečencov má vysokoškolskú kvalifikáciu. (SITA Financie, 2023) Slovensko-ukrajinské obchodné vzťahy sa prehlbujú aj obstarávaním vojnovnej techniky, pričom sa Slovensko radí medzi 18 krajín EÚ, ktoré zásobujú Ukrajinu delostreleckou muníciou, na nákup ktorej boli vyčlenené 2 miliardy eur. (noviny.sk, 2023) Prezidentka Slovenskej republiky pre Tlačovú agentúru SR 30. apríla 2023 zdôraznila nutnosť povojnového odminovania, ktoré zároveň vníma ako perspektívnu oblasť pre pomoc Ukrajine, pretože Slovensko v tomto odvetví disponuje vhodnými technológiami a špecializovanou pracovnou silou. Prezidentka SR považuje túto službu za obojstranne výhodnú, nakoľko Ukrajina prejavila o pomoc v tejto sfére záujem. Taktiež spomenula, že na miestach na Ukrajine, kde neprebiehajú vojenské útoky, prebiehajú rekonštrukcie ulíc, budov ciest a pod. Slovenská prezidentka je otvorená

pomoci pri obnove a považuje ju za príležitosť na etablovanie slovenských spoločností, no zároveň za možnosť nadviazania užších obchodných a politických vzťahov. (TASR, 2023)

Ekonomiky krajín EÚ sú v porovnaní s inými krajinami zasiahnuté vplyvom vojny na Ukrajinu výraznejšie. Pre príklad, podľa odhadov Medzinárodného menového fondu vplyv vojny negatívne zapôsobil na ekonomický rast európskych krajín cca štvornásobne viac ako na Spojené štáty americké. Citlivosť Slovenska a iných európskych krajín je vysoká nielen kvôli závislosti na ruských komoditách, súvisí tiež s celkovým chodom medzinárodného obchodu. Ak príde k narušeniu obchodu v jednej oblasti, premietne sa to aj v ďalších odvetviach. (NBS, 2022).

5 Diskusia

Hlavným cieľom bakalárskej práce bolo pomocou vedeckých metód analyzovať a vyhodnotiť závislosť ekonomiky Slovenskej republiky na trhu Ukrajiny a Ruskej federácie.

V úvode práce sme si vysvetlili ako funguje medzinárodný obchod v súčasnom svete a tiež aké pohnútky nútia ekonomické subjekty správať sa na trhu tak ako sa správajú. V teoretickej časti sme charakterizovali jednotlivé ekonomiky (SR, RF, UA) – ich aktuálny stav, dominantné sektory obchodu, zmluvné obchodné podmienky so svetovými inštitúciami a pod.

V praktickej časti sme najskôr skúmali teritoriálnu štruktúru Slovenskej republiky, kde sme porovnali zastúpenie Ruskej federácie a Ukrajiny na importe a exporte s ostatnými dôležitými partnermi SR. Ďalej sme hlbšie analyzovali konkrétny bilaterálny obchod SR s Ruskou federáciou a následne SR s Ukrajinou, pričom sme detailne analyzovali komoditnú štruktúru vzájomného medzinárodného obchodu, objasnili situáciu ohľadom energetiky a venovali tiež pozornosť vzájomnej spolupráci na projektoch a investíciám medzi krajinami. V záverečnej časti práce sme si priblížili postoje jednotlivých krajín k vojne na Ukrajine a rozobrali potencionálne dopady na smerovanie budúcich zahraničných vzťahov.

Nakoľko je nami stanovený hlavný cieľ príliš komplexný, rozdelili sme ho do viacerých čiastkových cieľov. Prvým čiastkovým cieľom bola analýza ekonomík Slovenskej republiky, Ruskej federácie a Ukrajiny, ktorá nám pomohla pochopiť akú úlohu plnia jednotlivé štáty v svetovom obchode a medzinárodnej deľbe práce. Druhý čiastkový cieľ sa týkal hĺbkovej analýzy vzájomných slovensko-ruských vzťahov. Pri analýze

komoditnej štruktúry sme prišli na to, že slovenský export do Ruskej federácie je viac diverzifikovaný ako slovenský import z Ruskej federácie. Najviac exportovanou komoditou do RF sú automobily, ktoré sú celkovo najdominantnejšou exportnou položkou SR. Značné zastúpenie na exporte majú tiež stroje a elektronika. Čo sa týka dovážaných komodít z RF, ide na 86% o energonosiče. Pre detailnejšie preskúmanie závislosti SR na importe energonosičov z RF sme si stanovili nasledovnú hypotézu:

Slovenská republika nie je schopná zabezpečiť energetický sektor bez dodávok z Ruskej federácie.

Na základe nami skúmanej problematiky môžeme túto hypotézu zamietnuť aj napriek tomu, že v roku 2021 bolo Slovensko existenčne závislé na ruskom dovoze energií, pričom takmer 99 % ropy a 95 % zemného plynu na Slovensku bolo dovážaného práve z Ruska. Od februára 2022 je totiž na základe stratégie diverzifikácie plánované postupné znižovanie závislosti na ruských energonosičoch a pre dodržanie nariadení EÚ by SR mala do konca roka 2023 úplne ukončiť dovoz ropy z Ruskej federácie. Podľa aprílových (2023) vyhlásení ministra hospodárstva SR a generálneho riaditeľa SPP sa Slovenskej republike tento plán darí realizovať, nakoľko sa podarilo uzavrieť dohody s viacerými alternatívnymi dodávateľmi energií. Taktiež sme zistili, že ak by v blízkej dobe prišlo k úplnému odstaveniu ruských dodávok energie, Slovensko je schopné pokryť 70 % spotreby plynu zdrojmi z iných krajín, pričom zvyšných 30 % vie vykryť pomocou vysokých úspor z minulých období. Okrem toho prebiehajú rokovania Slovenskej republiky s ďalšími krajinami v oblasti energetiky v snahe zabezpečiť energetickú stabilitu.

Tretí čiastkový cieľ sa týkal analýzy slovensko-ukrajinských vzťahov. Zistili sme, že komoditná štruktúra slovenského exportu na Ukrajinu je veľmi rôznorodá, pričom triedy komodít ako sú minerálne palivá; jadrové reaktory, kotly a stroje; automobily; elektronika; železo a oceľ majú značné zastúpenie (7-21 %). Viac ako polovicu slovenského importu z Ukrajiny tvoria nespracované nerastné suroviny a na druhom mieste je spracované železo a oceľ, pričom veľmi významnú skupinu dovozu tvoria káblové zväzky importované z Ukrajiny, pretože sú veľmi dôležité pre chod automobilového priemyslu, ktorý je hlavným pilierom slovenského medzinárodného obchodu. Pri skúmaní bilaterálnych vzťahov SR a Ukrajiny sme tiež preukázali dôležitosť Ukrajiny ako partnera v oblasti logistiky, vzhľadom na jej strategickú geografickú polohu. Ukázali sme si dôležité spojné body Budince a Veľké Kapušany, ktoré zabezpečujú tranzit energií cez slovenské a ukrajinské územie. Okrem energetickej bezpečnosti sme si spomenuli aj rôzne iné odvetvia, ktoré sú

predmetom slovensko-ukrajinskej spolupráce, na základe ktorých môžeme Ukrajinu považovať za perspektívneho obchodného partnera do budúcnosti.

Štvrtým a zároveň posledným čiastkovým cieľom sa snažíme tému uzavrieť analýzou aktuálnej situácie v súvislosti s vojnou na Ukrajine a snahou vyvodiť dôsledky, ktoré ovplyvnia budúce smerovanie ekonomických, ale aj politických vzťahov, pričom sme dospeli k tomu, že konflikt napriek polarizácii niektorých krajín prinútil iné k jednote, súdržnosti a spolupráci vďaka spoločnému cieľu – ochrane a pomoci Ukrajine. K tejto myšlienke sa viaže druhá nami stanovená hypotéza:

V dôsledku vojny na Ukrajine došlo k prehĺbeniu slovensko-ukrajinských vzťahov.

Na základe našej analýzy môžeme túto hypotézu prijať, pretože je zrejmé, že od vojnového konfliktu došlo k výraznému prehĺbeniu slovensko-ukrajinských vzťahov. Slovenské a ukrajinské spoločnosti nadväzujú nové spolupráce a s výhľadom do budúcnosti pripravujú mnohé spoločné projekty. Slovenská vláda od začiatku vojnového konfliktu zaujala jasný postoj a pomáhala Ukrajine s dodávaním vojenskej techniky, ale taktiež s prijímaním utečencov, ktorých zakomponovala aj do trhu práce. Podľa vyjadrení slovenskej prezidentky a predsedu Národnej rady SR Slovensko chce byť súčasťou povojnovej obnovy Ukrajiny. Týka sa to rekonštrukcie škôd, odminovania, ale aj investovania do ukrajinských spoločností. Ukrajinská vláda vyslovila poďakovanie za vojenskú a humanitárnu pomoc, ale aj prejavenu empatiu voči ukrajinským utečencom. Na základe skúmania vzájomných slovensko-ukrajinských vzťahov môžeme povedať, že tieto dve krajiny sú si momentálne bližšie ako kedykoľvek predtým.

Záver

Konflikt na Ukrajine zásadne ovplyvnil regionálny trh, ale aj trh na globálnej úrovni, ktorý musí reagovať na podnety regionálnych zmien. Udalosti, ktoré sa na území Ukrajiny odohrávali a stále odohrávajú, sleduje celý svet a núti štáty zaujať určitý postoj k situácii. Správanie Slovenskej republiky sa odvíja od stratégie Európskej únie, ktorá sa prostredníctvom sankcií a striktného postoja k nezavinenej invázii Ruskej federácie na Ukrajinu snaží obmedziť obchod s Ruskou federáciou na minimum, aby vojnový konflikt nemal byť z čoho financovaný. Stojí si tiež za tým, že takéto správanie musí byť potrestané. Krajínám EÚ sa úspešne darí hľadať alternatívy za ruské zdroje, čo sa ukazuje v oslabovaní ruskej ekonomiky. Vzťahy medzi krajinami EÚ a Ruskou federáciou sú v súčasnosti veľmi chladné. Niektoré členské krajiny EÚ začali vnímať RF ako potenciálnu hrozbu, najmä krajiny strednej a východnej Európy, ktoré sú geograficky blízko konfliktu.

V dôsledku výpadku ruského exportu do Európy sa Ruská federácia v tomto čase orientuje viac na ázijský trh, pričom jedným z ich najdôležitejších obchodných, ale aj politických partnerov je Čína a India. V súvislosti s hospodárskymi sankciami uvalenými na Ruskú federáciu môžeme predpokladať nárast ruského bilaterálneho obchodu týchto krajín, avšak len v niektorých sektoroch. Príliš veľké zblíženie v oblasti hospodárstva by najmä pre Čínu mohlo znamenať oslabenie vzťahov s krajinami, ktoré na Ruskú federáciu uvalili sankcie.

V súčasnosti vieme skonštatovať, že ukrajinská ekonomika má to najhoršie už za sebou a vďaka ekonomickým reformám a systematickej pomoci iných štátov sa pomalými krokmi obnovuje. Slovenská republika pomáha Ukrajine s prijímaním utečencov, ale aj dodávaním zbraní a angažovaním pri pomoci obnovy ekonomiky. V posledných mesiacoch došlo k zintenzívneniu politického dialógu, pričom časté rokovania predstaviteľov krajín upevňujú vzájomné vzťahy a naznačujú perspektívu pre budúce spolupráce. V praktickej časti sme si vymedzili perspektívne oblasti slovensko-ukrajinskej spolupráce, ktorými sú napr. rozvoj dopravnej infraštruktúry, strojárstva, cestovného ruchu a služieb, poľnohospodárstva, ale aj modernizácia technológií a zavádzanie obnoviteľných zdrojov energie. Slovenská republika vo veľkej miere podporuje integráciu Ukrajiny do EÚ, keďže súčasné slovensko-ukrajinské podmienky pre cezhraničný pohyb osôb, tovaru, služieb, a kapitálu závisia od zmluvných vzťahov Ukrajiny s EÚ. Udelenie štatútu kandidátskej krajiny EÚ z júna 2022 je preto priaznivá skutočnosť ako pre Ukrajinu, tak aj pre Slovenskú republiku.

Budúci vývoj slovenských medzinárodných vzťahov vo veľkej miere závisí na budúcom vývoji vojnového konfliktu na Ukrajine, čo však môžeme už teraz skonštatovať je, že kým s Ruskou federáciou obchodné vzťahy výrazne ochladli, vzťahy s Ukrajinou sa o to viac prehĺbili a naskytujú perspektívne oblasti spolupráce. Závislosť Slovenskej ekonomiky od ukrajinského a ruského trhu prešla v poslednom období transformáciou. Situácia ohľadom ruskej ropy a plynu výrazne zvýšila ceny a spôsobila na trhu veľkú neistotu. Slovenská republika patrila medzi krajiny najviac závislé na dodávkach ruskej ropy, plynu a iných komodít. Musela sa však prispôbiť vzniknutej situácii hľadaním alternatívnych zdrojov. Podarilo sa jej diverzifikovať zdroje medzi dodávateľov z viacerých krajín, čím sa podarilo zvýšiť energetickú bezpečnosť a znížiť neistotu v prípade, že by v budúcnosti prišlo k výpadku jedného z dodávateľov. Z pohľadu závislosti na Ukrajine nastali ťažkosti pri výpadku niektorých importovaných komodít, avšak závislosť na nich ani zďaleka nebola taká vysoká ako v prípade Ruskej federácie.

Zoznam použitej literatúry

ARCE RIVEROVÁ, Adriána. *Vplyv asociačnej dohody EÚ a Ukrajiny na realizáciu vzájomných zahraničnoobchodných vzťahov*. [online]. 2020. Dostupné na: <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioFormChildI1VHJ2&sid=6A51EE906317AC86842DE9B2A649&seo=CRZP-detail-kniha>

ARDAL. *Membership of international organisations*. [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.ardal.sk/en/economy/basic-information-about-sr/membership-of-international-or>

ARTIMOVÁ, Miroslava. *Obchodné toky medzi EÚ, Ukrajinou a Ruskom*. [online]. 2022. Dostupné na: <https://sppk.sk/clanok/4305>

BAGI, Daniel. *Ruská federácia v súčasných medzinárodných vzťahoch*. [online]. 2022. Dostupné na: <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioFormChildE1SSA9&sid=228C7CD165D66AC756D649FE85CA&seo=CRZP-detail-kniha>

BALÁŽ, Peter a kol. *Medzinárodné podnikanie*. 6. vyd. Bratislava : Sprint, 2019. Economics. ISBN 978-80-89710-51-5.

BARTALOSOVÁ, Erika. *The Impact of Global Trends in the Labor Market*. [online]. 2014. Dostupné na: https://euba.sk/www_write/files/SK/verejnost/verejne-obstaravanie/2014/Pr--loha-1.-347-0714_09072014_zmena_preklad-16697.pdf

BLAŠČÁK, Mário. *Boj s démonom inflácie: Nejdú centrálné banky až príliš ďaleko?*. [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.privatbanka.sk/blog/409/boj-s-demonom-inflacie-nejdu-centralne-banky-az-prilis-daleko->

CFI TEAM. *Absolute Advantage*. [online]. 2022. Dostupné na: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/what-is-absolute-advantage/>

ČTK. *Ukrajina vyrába káble pre automobilky aj počas vojny. V utajení a po troškách.* [online] 2022. Dostupné na: <https://hnonline.sk/auto/novinky/23605527-ukrajina-vyraba-kable-pre-automobilky-aj-pocas-vojny-v-utajeni-a-po-troskach>

DUDÁŠ, Tomáš. *Priame zahraničné investície vo svetovom hospodárstve.* Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm, 2006. 159 s. ISBN 80-225-2139-6.

ENERGIEPORTAL. *Majú nové kontrakty so Shell, BP a ExxonMobil. Vystačíme si aj bez ruského plynu, hlási SPP.* [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.energie-portal.sk/Dokument/plyn-rusko-spp-kontrakty-dodavky-109917.aspx>

ENERGIEPORTAL. *SPP podpísal s kľúčovými spoločnosťami talianskej energetiky memorandá na ďalšie posilnenie energetickej nezávislosti.* [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.energie-portal.sk/Dokument/spp-podpisal-s-klucovymi-spolocnostami-talianskej-energetiky-memoranda-na-dalsie-posilnenie-energetickej-nezavislosti-109957.aspx>

EURACTIV SLOVENSKO. *Asociačné dohody.* [online]. Dostupné na: <https://www.europskaunia.sk/asociacne-dohody>

EURÓPSKA CENTRÁLNA BANKA. *Zabezpečovanie cenovej stability.* [online]. 2022. Dostupné na: <https://www.ecb.europa.eu/press/blog/date/2022/html/ecb.blog220723~c2b1d4b654.sk.html>

EURÓPSKA KOMISIA, ZASTÚPENIE NA SLOVENSKU. *Slovensko v EÚ.* [online]. Dostupné na: https://slovakia.representation.ec.europa.eu/o-nas/slovensko-v-eu_sk

EURÓPSKA RADA, RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. *Infografika – Ako funguje vývoz obilnín z Ukrajiny.* [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/infographics/ukrainian-grain-exports-explained/>

EURÓPSKA RADA, RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. *REPowerEU: energetická politika v plánoch obnovy a odolnosti krajín EÚ*. [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/eu-recovery-plan/repowereu/>

EURÓPSKA RADA, RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. *Reštriktívne opatrenia EÚ voči Rusku v súvislosti s Ukrajinou (od roku 2014)*. [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/>

EURÓPSKA RADA, RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. *Sankcie EÚ voči Rusku: podrobné informácie*. [online] 2023. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/#oilban>

EURÓPSKA RADA, RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. *Východné partnerstvo*. [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/eastern-partnership/>

EUROSTAT. *EU trade since 1988 by HS2-4-6 and CN8*. [online]. 2023. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/DS-045409_custom_5792828/default/table?lang=en

FEDERAL STATE STATISTICS SERVICE. *Dynamics of industrial production in February 2022*. [online]. 2022. Dostupné na: <https://eng.rosstat.gov.ru/folder/13901/document/160514>

FORTUNA, Gerardo – KOREŇ, Marián- FOOTE, Natasha. *Ako Ukrajina vyváža obilniny napriek blokáde ruských prístavov*. [online]. 2022. Dostupné na: <https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/infographic/ako-ukrajina-vyvaza-obilniny-napriek-ruskej-blokade-pristavov-infografika/>

HAYES, Adam. *What Is Comparative Advantage?* [online]. 2022. Dostupné na: <https://www.investopedia.com/terms/c/comparativeadvantage.asp>

HRINKO, Ján. *Analýza investičného prostredia SR*. [online]. 2014. Dostupné na: <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioFormChildK1DR5D&sid=8A04CC87F8A6C9482716C2F1A67B&seo=CRZP-detail-kniha>

KAŠŤÁKOVÁ, Elena - RUŽEKOVÁ, Viera. 2014. *Operácie v zahraničnom obchode. Teória a prax (2.vydanie)*. Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm, 2014. 281 s. ISBN 978-80-225-3959-3.

KLEKNEROVÁ, Katarína. *Z peňazí na výrobu munície pre Ukrajinu sa ujde aj našim firmám*. [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.noviny.sk/slovensko/770280-z-penazi-na-vyrobu-municie-pre-ukrajinu-sa-ujde-aj-nasim-firmam>

KRAJNÍK, Samuel. *Perspektívy vývoja zahraničnoobchodných vzťahov Európskej únie s Ukrajinou*. [online]. 2021. Dostupné na: <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioFormChildO1TRFS&sid=F11302A7F0B47C6D284619608791&seo=CRZP-detail-kniha>

LLOYDS BANK. *Slovakia: Economic and Political Overview*. [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/slovakia/trade-profile>

LUPTÁKOVÁ, Anabela. *Význam Eurázijskej hospodárskej únie pre strategické zámery v oblasti zahraničnoobchodných vzťahov Európskej únie (Slovenská republika)*. [online]. 2022. Dostupné na: <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioFormChildU27KAC&sid=62A48EA6D8C294D55AC1B6542714&seo=CRZP-detail-kniha>

MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Ďalšia diverzifikácia zdrojov zemného plynu!*. [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.economy.gov.sk/top/dalsia-diverzifikacia-zdrojov-zemneho-plynu>

MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Prehľad obchodných dohôd EÚ s tretími krajinami*. [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.mhsr.sk/uploads/files/u79Pad1h.pdf?csrt=13784384520486856394>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Ekonomická informácia o teritóriu: RUSKO, Ruská federácia.* [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.mzv.sk/documents/10182/11489952/Rusko%20-%20ekonomick%C3%A9%20inform%C3%A1cie%20o%20terit%C3%B3riu%202022.pdf/1770dbd4-0059-53c9-e6ef-62ed776e61ce>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Ekonomická informácia o teritóriu: Ukrajina.* [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.mzv.sk/documents/10182/11495972/Ukrajina%20-%20ekonomick%C3%A9%20inform%C3%A1cie%20o%20terit%C3%B3riu%202022.pdf/bccbc49a-8ee5-f823-2229-686a57568422>

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *Vojna a dopady na ekonomiku.* [online]. 2023. Dostupné na: <https://nbs.sk/vojna-a-dopady-na-ekonomiku/>

POLAČKOVÁ, Anna – DUDINSKÝ, Vladislav. *Vplyv asociačnej dohody Ukrajiny s Európskou úniou na cezhraničnú spoluprácu SR - UA.* [online]. 2021. Dostupné na: <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/08/4-vypusk.pdf#page=209>

RUŽEKOVÁ, Viera a kol. *Krehká realita slovenského exportu.* [online]. Bratislava : Ekonomická univerzita v Bratislave, 2022. Dostupné na: https://www.exporteri.sk/wp-content/uploads/2021/08/RSE_Krehk%C3%A1%20realita%20slovensk%C3%A9ho%20exportu.pdf

SHIRAEV, Eric. *Russian Government and Politics.* London : Red Globe Press, 2021. ISBN 978-1-352-01103-6 [online]. 2021. Dostupné na: https://books.google.sk/books?hl=sk&lr=&id=G5JKEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR7&dq=russia+basic+facts&ots=-4RvBxi-B8&sig=251okVTig78EmYW2xYIoxk0kCU4&redir_esc=y#v=onepage&q=russia%20basic%20facts&f=false

SIMON, Frédéric, JENČOVÁ, Irena. *Komisia dáva stopku ruskej rope. Slovensko s Maďarskom dostali výnimku.* [online]. 2022. Dostupné na:

<https://euractiv.sk/section/energetika/news/komisia-chce-do-siestich-mesiakov-uplne-zakazat-dovoz-ruskej-ropy-slovensko-dostalo-vynimku/>

SITA. *Bez vojny na Ukrajine mohol byť rast slovenskej ekonomiky dvojnásobný, NextGen fondy budú podľa analytikov impulzom.* [online]. 2023. Dostupné na: <https://sita.sk/vofinanciach/bez-vojny-na-ukrajine-mohol-byt-rast-slovenskej-ekonomiky-dvojnásobny-nextgen-fondy-budu-podla-analytikov-impulzom/>

SITA. *Vstup SR do Európskej únie.* [online]. 2004. Dostupné na: <https://www.sme.sk/c/1478782/vstup-sr-do-europskej-unie.html>

SLOBODOVÁ, Zuzana. *Ekonomická závislosť slovenskej ekonomiky od zahraničných investorov.* [online]. 2019. Dostupné na: <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioFormChildK1CHU7&sid=220CAD514E10A15D157A52E0C4C4&seo=CRZP-detail-kniha>

ŠSTATISTICKÝ ÚRAD SR. *Inflácia – indexy spotrebiteľských cien v marci 2023.* [online]. 2023. Dostupné na: https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/products/informationmessages/inf_sprava_detail/2b0009c9-afce-4a7a-a5c4-a01924d4f04c/

ŠSTATISTICKÝ ÚRAD SR. *Podrobné údaje zahraničného obchodu v decembri a za dvanásť mesiacov roku 2022.* [online]. 2023. Dostupné na: https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/home/!ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfIjo8ziA809LZycDB0NLPyCXA08QxwD3IO8TAWNTEz1wwkpiAJKG-AAjgZA_VFgJc7ujh4m5j4GBhY-7qYGno4eoUGWgcbGBo7GUAV4zCjIjTDIdFRUBADse0bP/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

TASR. *Čaputová: Sľubnou oblasťou pomoci Ukrajine je spolupráca pri odmiňovaní.* [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.teraz.sk/najnovsie/caputovaslubnou-oblastou-pomoci-ukr/711200-clanok.html>

TASR. *Zvrat po vyše dekáde: Zahraničný obchod Slovenska skončil vlani vo vysokom mínuse*. [online]. 2023. Dostupné na:

https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/home!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfIjo8ziA809LZycDB0NLPyCXA08QxwD3IO8TAwNTEz1wwkpiAJKG-AAjgZA_VFgJc7ujh4m5j4GBhY-7qYGno4eoUGWgcbGBo7GUAV4zCjIjTDIdFRUBADse0bP/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

THE WORLD BANK. *Merchandise Trade (% of GDP) – Slovak Republic*. [online]. 2023. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/TG.VAL.TOTL.GD.ZS?locations=SK>

THE WORLD BANK. *Trade (% of GDP) – Slovak Republic*. [online]. 2023. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS?end=2021&locations=SK&start=1990&view=chart>

TÓTHOVÁ, Katarína. *Perspektívy zahraničnoobchodných vzťahov Slovenska s Ruskom*. [online]. 2019. Dostupné na: <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioFormChildK20FH3&sid=D39197AF4F77EC8557AF29ACEBCE&seo=CRZP-detail-kniha>

TRADE MAP. *Trade Statistics for International Business Development*. [online] 2023. Dostupné na: <https://www.trademap.org/Index.aspx>

TREND. *Zabezpečenie diverzifikácie energetických zdrojov je jednou z priorít Ministerstva hospodárstva*. [online] 2022. Dostupné na: <https://www.trend.sk/spravy/zabezpecenie-diverzifikacie-energetickych-zdrojov-je-jednou-priorit-ministerstva-hospodarstva>

ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE. *Nariadenia: Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2022/1998 z 20.septembra 2022*. [online]. 2022. Dostupné na: https://intrastat.statistics.sk/Intrastat/wp-content/uploads/2023/01/CELEX_32022R1998_SK_TXT.pdf

VARGOVÁ, Otília. *Slovensko-ukrajinské vzťahy po roku 2014*. [online]. 2020. Dostupné na: <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioFormChildG214V8&sid=EAE7EF6B68A1C5264BC21646D593&seo=CRZP-detail-kniha>

YAR, Lucia. *Ako vojna na Ukrajine ovplyvnila európsku bezpečnosť? 4 najzásadnejšie zmeny.* [online]. 2023. Dostupné na: <https://euractiv.sk/section/obrana-a-zahranicie/news/ako-vojna-na-ukrajine-ovplyvnila-europsku-bezpecnost-4-najzasadnejsie-zmeny/>